

Wojtek, Mania

i przestuchanie

Wojtek, Mania

i przestuchanie

Wojtek, Mania i przesłuchanie

*ilustrowała
Paulina Krynicka*

Ministerstwo
Sprawiedliwości

WARSZAWA

2025

Wojtek był zmęczony
po długim dniu.

Gdy wszedł do swojego pokoju, było w nim cichutko i spokojnie. Odetchnął z ulgą. Przez chwilę zastanawiał się, czy zapalić światło, ale mimo późnej godziny w pomieszczeniu wcale nie było ciemno. Księżyc świecił wyjątkowo jasno tego wieczoru, a po pokoju rozchodziło się ciepłe światło lampki, oświetlającej wyjątkową konstrukcję z koców. Był to namiot, który Wojtek zbudował, żeby móc się w nim bawić, a niekiedy schować się i odpocząć.

Chłopiec chwycił poduszkę z łóżka i wślizgnął się do namiotu. Mania, jego najukochańsza przytulanka, siedziała tam wygodnie, czekając na powrót chłopca. Wojtek lubił czasem zaszyć się w swoim namiocie i godzinami z nią rozmawiać.

Mania nie była taka, jak zwykle zabawki, chociaż wyglądem nie różniła się od innych szarych króliczków. Jej ozdobna niegdyś kokarda opadała na jedno oko, co czyniło z niej bardziej pirata niż elegantkę. Chłopiec mógł jej powiedzieć o wszystkim, a ona zawsze chętnie go słuchała i chociaż to nie do wiary, ale... rozmawiała z nim.

— Ach, Maniu, nie uwierzysz, co to był za dzień — powiedział Wojtek, sadwiąc się na poduszcze obok maskotki. Mania zrobiła zaniepokojoną minę, zachęcając chłopca do opowiedzenia swojej historii. Wojtek pochylił się do Mani, jakby chciał jej szepnąć coś do ucha i powiedział:

BYŁEM DZIŚ
PRZESŁUCHIWANY.

— Przesłuchiwany? — powtórzyła zdziwiona maskotka. — Nie słyszałam jeszcze nigdy tego słowa. Co to takiego? — spytała.
— Sam nie byłem pewien, ale teraz wiem, że przesłuchanie...
— Wojtek zamyślił się, szukając odpowiedniego słowa — ... to tak naprawdę rozmowa, Maniu. Czasem taka rozmowa dotyczy trudnych przeżyć. To taki rodzaj „specjalnej rozmowy”
— dodał już pewniejszym głosem.
— „Specjalnej” to znaczy jakiej? — dopytywała zaniepokojona maskotka.

— Z panią sędzią i panem psychologiem, ale oczywiście może to być pani psycholog i pan sędzia, to bywa różnie — odparł chłopiec.

Słyszając to, Mania zrobiła duże oczy, ale Wojtek szybko ją zapewnił:

— Spokojnie! Wiem, że to może brzmieć skomplikowanie, ale zaraz ci opowiem od początku, jak to było — chłopiec przytulił do siebie Króliczkę i zaczął opowiadać.

— Kiedy tydzień temu dowiedziałem się, że będę przesłuchiwany, nie mogłem o niczym innym myśleć. A im dłużej czekałem na ten dzień i o nim myślałem, tym więcej różnych strachów zbierało się w mojej głowie. Zjawiały się, potem niby gdzieś się chowały, ale okazało się, że cały czas mi towarzyszyły.

— Jakich strachów? — zapytała Mania.

Wojtkowi zwykle trudno przyznać się do tego, że się czegoś boi, ale Mani zawsze może powiedzieć o wszystkich swoich lękach. Ona rozumie, że każdy, nawet najbardziej odważny człowiek, czasem się czegoś boi i że jest to zupełnie normalna sprawa.

— Było kilka różnych strachów. Jedne mniejsze, drugie większe — zaczął chłopiec.

— Kilka strachów! — przejęła się Mania. — Ojej! Musiało ci być z nimi trudno, co, Wojtusi? — domyślała się. — Ale na szczęście jest na to sposób!

*Na strachy najlepsza jest
rozmowa z przyjacielem!*

— powiedziała Mania spokojnym i pewnym głosem, dodając chłopcu otuchy.

— Masz rację. Ale powiem ci, że na początku, gdy myślałem sobie, gdzie będę musiał pójść, odzywał się tylko jeden strach. Taki mały i kudłaty straszek, który opowiadał mi, jak będzie wyglądało miejsce przesłuchań. Takie rzeczy mi nagadał, że wyobrażałem sobie, jak idę sam długim, ciemnym korytarzem. Nie wiem, co mnie spotka, nawet nie ma tam nikogo, żeby spytać! A na końcu czekają na mnie wielkie, czarne drzwi — twarz Wojtka była pełna przejęcia, kiedy przypominał sobie tę straszną wizję, którą podpowiadał mu strach.

— Wygląda na to, że bardzo się bałeś — zmartwiła się Mania.
— Och, ale powiedz mi, Wojtku, czy ten straszek miał rację?
— Już na samym początku okazało się, że nic z tego, co mówił, nie było prawdą — przyznał Wojtek. — Zaraz po wejściu do budynku zauważyłem, że korytarze są zaskakująco zwyczajne, nawet trochę nudne. Podobne do tych w szkole.
— Ach, ten straszek! To prawdziwy kłamczuszek! — wtrąciła Mania, która wyraźnie się uspokoiła.

— Dokładnie! Zwykle ściany, okna, a na parapetach
nawet kilka roślin — odpowiedział chłopiec wesoło.
— Chyba nie warto było go słuchać, prawda? —
maskotka uśmiechnęła się do Wojtka, a ten pokiwał
głową w odpowiedzi.

Byli tam różni ludzie — Wojtek kontynuował — tacy zupełnie zwyczajni. Chodzili, rozmawiali, wyglądali na trochę zajętych. A jak już zbliżał się czas, żebym wszedł do pokoju, to przyszedł do mnie psycholog, pan Tomek. Przedstawił się i powiedział, co będziemy dzisiaj robić. Maniu, nawet nie wiesz, jaki to zabawny pan! Ciągłe się uśmiecha.
— O! Tego słowa chyba też nie znam! — Mania aż podskoczyła zdziwiona.

Kim jest ten
PSYCHOLOG, Wojtku?
Czy on opiekuje się psami?

Chłopiec zaśmiał się serdecznie. Musiał zastanowić się, jak opisać przytulance, co tak naprawdę robi psycholog.
— To taka osoba, która rozmawia z różnymi ludźmi, także dziećmi, o tym, jak się czują. Można jej opowiedzieć, co nas złości, smuci, cieszy, ale też o tym, czego się boimy i wstydzimy.
— O! Czyli to ktoś ważny, kto pomaga innym zrozumieć, co czują i co dzieje się w ich głowie? — upewniła się Mania.
— Tak! Mnie też pan Tomek w tym pomógł. Cieszyłem się, że był tam ze mną. Cały czas powtarzał, że nie muszę się bać, bo wszystko będzie dobrze. Dzięki temu było mi trochę różnie.
— To dobrze. Cieszę się, że był z tobą i dodawał ci otuchy — powiedziała Mania. — A co się stało ze straszkiem?

— Na szczęście zniknął, ale niestety potem przypomniał mi się kolejny — Wojtek westchnął. — Tym razem strach był trochę większy. Opowiadał mi, jak będzie wyglądał pokój, w którym miałem być przesłuchiwany.
— I co takiego ci mówił? — dociekała Mania.

— Twierdził, że pokój przesłuchań będzie wyglądać tak jak w filmie, który kiedyś widziałem! Takim, w którym występowali policjanci. Był pewien, że będzie tam ciemno, a na środku będzie stał tylko duży stół, krzesło i lampa, świecąca prosto na mnie. I będą tam kamery, mikrofony i inne zgrzytające maszyny — opowiadał Wojtek z przejęciem.

— Ach, zgrzytające maszyny! — Mania prawie krzyknęła z wrażenia.

— Tak, ale nie takie fajne roboty, jak dostałem na urodziny. Tylko takie duże i będą obserwować każdy mój ruch — wyjaśnił chłopiec.

— I co, uwierzyłeś strachowi? — zapytała maskotka.

— Na początku niestety tak — przytaknął, kiwając głową. — Ale na szczęście wszystko było zupełnie inne! Kiedy razem z panem Tomkiem weszliśmy do pokoju, okazało się, że wcale nie wyglądał tak, jak ten strach mówił — opowiedział Wojtek.

— No widzisz! — ucieszyła się Mania. — To jaki był ten pokój przesłuchań?

— Zupełnie niestraszny! — zapewnił chłopiec. —
Raczej mały, cichy i spokojny, specjalnie
przygotowany dla dzieci. Były w nim krzeselka,
mały stolik, obrazki na ścianie, kolorowy dywan na
podłodze i największe lustro, jakie w życiu widziałem.
Znalazłem tam kartki, kolorowe kredki, mazaki.

To mi się całkiem spodobało! Od razu chciałem trochę porysować. W sumie poczułem się tam trochę jak w swoim pokoju.

— Żadne maszyny! — Wojtek uśmiechnął się szeroko. — Były tylko małe kamery i mikrofony — zapewnił.

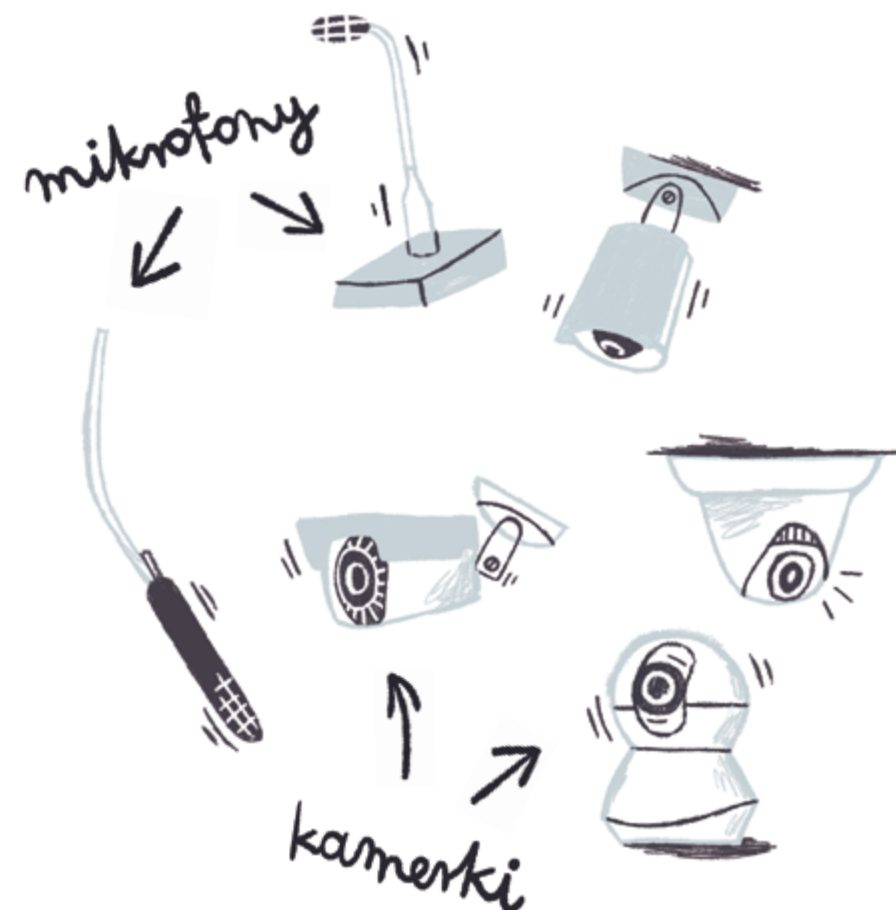
— Nie wiedziałam, że na przesłuchaniach są kamery. Ciekawe, dlaczego nagrywa się takie rozmowy — zainteresowała się maskotka.

— Ja też nie byłem pewien, ale okazało się, że są tam na wypadek, gdyby ktoś chciał sobie przypomnieć, co mówiłem. Wtedy wystarczy, że odsłucha nagranie i nie musi prosić, żebym znowu przyjechał — wyjaśnił Wojtek.

— To w sumie całkiem mądre i wygodne — zauważyła Mania, a potem dodała — tak to chyba jest, że możemy się bać rzeczy, których nie znamy i miejsc, w których nigdy nie byliśmy. A jak już tam jesteśmy, to okazuje się, że wcale nie są takie straszne.

— Dokładnie tak — zgodził się chłopiec — ale jeszcze wtedy tego nie wiedziałem i wciąż przypominały mi się różne strachy, wcale nie takie małe.

— Te gałgany niełatwo dają za wygraną! A który ze strachów teraz się odzywał? — dopytywała Mania.

— Najgłośniejszy był ten, który mówił mi, że zna panią sędzię, z którą mam rozmawiać, ponieważ to królowa jego krainy. Twierdził, że jest bardzo surowa i zawsze siedzi na wysokim tronie, a na głowie ma dużą, złotą koronę, a w ręce trzyma berło. Do tego nigdy się nie uśmiecha, bo nie lubi dzieci. Każe do siebie mówić „Wasza Wysokość”, a wszyscy się jej boją.

— Och, ten strach to same niemądre rzeczy opowiada! Nic dziwnego, że się bałeś — przyznała ze zrozumieniem Mania.

— Ja też bym się bała takiej królowej. Ale chyba tak naprawdę nie wyglądała?

— Tak, strach wcale nie miał racji! — ożywił się Wojtek.

— Kiedy już sobie trochę porysowałem, do pokoju weszła uśmiechnięta pani. Pan Tomek powiedział mi, że to właśnie pani sędzia. Jak to usłyszałem, to się wystraszyłem, ale zaraz zauważyłem, że jest bardzo podobna do pani Mirki, mojej sąsiadki, którą codziennie spotykam, gdy idę do szkoły.

— Pani Mirki spod dwójki? — upewniła się Mania.

— Dokładnie tak! — ucieszył się Wojtek. — Miały taką samą fryzurę i podobne okulary! I do tego, pani sędzia, zupełnie jak pani Mirka, okazała się być bardzo miła. Przywitała się ze mną, zapytała, jak mam na imię, ile mam lat, gdzie mieszkam. Chyba chciała mnie trochę poznać! Wy tłumaczyła mi też, że sędzia to taki pan albo taka pani, których pracą jest pomaganie dzieciom i dorosłym, słuchanie o ich kłopotach i o wszystkim, co im się przytrafiło.

— A czy siedziała na swoim wielkim tronie? — pytała zaciekawiona Mania.

— Żadnego tronu nie było! Usiadła na takim samym krzeselku, co ja. Chociaż było małe i pewnie nie było jej wygodnie, nawet trochę bałem się, że krzeselko się zawali! Ale dobrze, że tam usiadła, bo tak łatwiej mi było z nią rozmawiać i nie musiałem głośno mówić. Nie miała też żadnej korony ani berła. Zauważyłem, że na głowie zamiast korony miała opaskę, a w ręce trzymała nie berło, a zwykły

długopis do notatek — Wojtek zamyślił się na chwilę, po czym pewnym głosem dodał — ten strach to naprawdę wymyśla dziwne rzeczy!

— No rzeczywiście! Dobrze, że go nie posłuchałeś — pochwaliła chłopca Mania. — Wtedy to chyba zostało ci już niewiele tych strachów, prawda? — spytała maskotka i uśmiechnęła się do chłopca.

— Niby tak, ale nagle przypomniał mi się ten największy strach, który wcale nie głośno, ale ciągle powtarzał mi do ucha: jesteś tu za karę, jesteś tu za karę, jesteś tu za karę... —
Wojtkowi już na samą myśl przechodziły ciarki po plecach.

- Trochę jak takie echo w twojej głowie? — zastanawiała się Mania.
- Tak, dokładnie, tylko takie nie mile echo, którego w ogóle nie chciałem słyszeć — przyznał smutno Wojtek.
- Wcale ci się nie dziwię! — Mania uśmiechnęła się pocieszająco do chłopca.
- Co z tym zrobiłeś?
- Wyobraź sobie, że pomogła mi pani sędzia! — odparł weselej chłopiec.

Powiedziała, że docenia,
że przyjechałem z nią
porozmawiać, bo to
= BARDZO WAŻNE =

- Mówiła też, że dzielny ze mnie chłopak — Wojtek wypiął pierś dumnie i uśmiechnął się szeroko.
- Miła ta pani sędzia! Ona chyba też nie słucha takich strachów, które powtarzają nieprawdziwe rzeczy w naszych głowach! — zaśmiała się Mania.
- Myślę, że nie — zgodził się Wojtek i odwzajemnił uśmiech.
- Ale wiesz, to jeszcze nie wszystko — dopowiedział.
- Ojej, a co było dalej? — zapytała zaintrygowana Mania.

— Kiedy tak rozmawialiśmy sobie, zorientowałem się, że muszę pójść do toalety. A taki mały, ale bardzo irytujący straszek cały czas mi o tym przypominał i mówił, że pod żadnym pozorem nie mogę przerwać przesłuchania — zamyślił się Wojtek — dlatego bałem się o tym powiedzieć.

— Nic w tym dziwnego — odparła ze zrozumieniem Mania.
— W końcu byłeś w tym miejscu pierwszy raz i nie wiedziałeś, kiedy możesz iść do łazienki i gdzie jej szukać. Ale z tego straszka urwis! — obruszyła się Mania.
— No właśnie! — Wojtek potakiwał energicznie. — Staralem się go nie słuchać, bo pani sędzia mówiła ważne rzeczy i chciałem wszystko pamiętać. Ale ten mały straszek cały czas podskakiwał (ciągnął mnie za nogawkę) i trudno było mi się skupić — przyznał Wojtek.
— Ale wiesz, myślę, że pani sędzia domyśliła się, że męczy mnie ten urwis. W pewnym momencie powiedziała, że nie muszę się z niczym spieszyć, ponieważ

mam tyle czasu
ile chcę i potrzebuję

A gdyby zachciało mi się pić, jeść albo wyjść do toalety, to mam śmiało mówić. — Uff, co za ulga! — ucieszyła się Mania. Też tak pomyślałem! Od razu zapytałem, czy mogę pójść do toalety, a pani sędzia się zgodziła.

— Brawo, bardzo mnie to cieszy! — odparła wesoło Mania, ale po chwili zamyśliła się i powiedziała — czy dobrze rozumiem, że w tym momencie wiedziałeś już, że jesteś tam, żeby pomóc, że masz dużo czasu i możesz mówić o tym, czego potrzebujesz? — podsumowała skupiona, a Wojtek pokiwał głową potwierdzająco. — Czyli to znaczy, że wtedy zaczęliście już tę

SPECJALNĄ ROZMOWĘ!

- Tak! Pani sędzia zaczęła zadawać mi różne pytania. Niektóre zupełnie łatwe, a niektóre trudne. Mimo że bardzo się starałem, to nie mogłem się skupić, bo kolejny strach, tym razem całkiem duży, szturchnął mnie w ramię i pytał, czy aby na pewno to, co mówię, jest prawdą — powiedział Wojtek z niezadowolaniem w głosie.
- O! To trudne pytanie. Jak sobie z tym poradziłeś? — zapytała troskliwie Mania.
- Cały czas powtarzałem sobie w głowie słowa pana Tomka, które powiedział mi przed przesłuchaniem, a potem usłyszałem to też od pani sędzi — wyjaśnił Wojtek.
- A co takiego Ci powiedzieli?

Mówili, że prawda to tylko to,
co widziałem i słyszałem oraz
to czego jestem naprawdę
PEWIEN

- To bardzo mądre! — przyznała. — A co stało się ze strachem? Czy zniknął raz na zawsze?
- Dokładnie tak, już więcej go nie widziałem. — z zadowoleniem odpowiedział Wojtek.
- Czy to znaczy, że odpowiedziałeś na wszystkie pytania pani sędzi? — dopytywała Mania.

— Nie do końca — zaprzeczył chłopiec, ale widząc zmartwioną minę Mani, szybko dodał — wiesz, ostatni ze strachów mówił mi, że muszę coś koniecznie odpowiedzieć na każde pytanie. A ja się bałem, że nie będę wiedział, co odpowiedzieć... Ale okazało się, że wtedy, zgodnie z prawdą, mogłem powiedzieć „nie wiem” i już.

Raz też powiedziałem, że nie chcę powiedzieć czegoś o kimś z mojej rodziny, mimo że znałem odpowiedź na pytanie. Ale to tylko dlatego, że było mi bardzo trudno o tym mówić.
— No pewnie, masz prawo tego nie mówić — wtrąciła maskotka.

— Jakbyś tam ze mną była! Praktycznie to samo powiedziała mi pani sędzia — Wojtka ucieszyło, że Mania tak dobrze go rozumie. — Mówiła, że sprawa dotyczy bliskiej mi osoby i mam prawo do tego, żeby nie odpowiadać na pytania, jeżeli coś jest dla mnie zbyt trudne. Wspomniała też, że mogę otwarcie przyznać, jeśli czegoś nie pamiętam lub nie wiem.

— Czyli widzisz, ten strach także nie mówił ci prawdy! — zauważyła maskotka.

— Tak! Za każdym razem, kiedy długo myślałem nad odpowiedzią, pani sędzia przypominała mi, żebym na spokojnie się zastanowił. Potem pytała, czy czuję się na siłach, żeby o tym opowiadać. To bardzo mnie uspokajało — z uśmiechem przyznał chłopiec.

— Wygląda na to, że pani sędzia była naprawdę fajna — ucieszyła się Mania.

— Oj tak! — Wojtek uśmiechał się, przypominając sobie spokojny i miły głos pani sędzi. — Ale też cały czas pamiętałem o tym, że to naprawdę ważna rozmowa, więc starałem się bardzo skupić i przypomnieć sobie to, co się wydarzyło. Nie było łatwo, ale dałem radę — przyznał na koniec.

— Wojtusi, naprawdę świetnie sobie poradziłeś! Możesz być z siebie bardzo dumny! — przytulanka uśmiechała się promiennie. — Nie tylko dlatego, że byłeś dzielny przesłuchiwanym, ale też dlatego, że poradziłeś sobie z każdym, nawet największym strachem — powiedziała z dumą Mania i uściśnęła chłopca. Wojtek przytulił się do niej, słysząc te ciepłe słowa. Również cieszył się, że zrobił dzisiaj

Coś WAŻNEGO

Wreszcie, po dniu pełnym wrażeń, ziewnął, wyslizgnął się z namiotu i z Manią pod pachą wskoczył pod kołdrę. Otulony pościelą zamknął oczy i zasnął z uśmiechem na ustach. Przeżył dziś wiele przygód i pokonał wiele trudnych strachów, ale teraz bezpiecznie spał w swoim łóżku, przytulony do ukochanej Mani.

**Poradnik dla rodziców, opiekunów
i reprezentantów dzieci pokrzywdzonych
przestępstwem**

KOMPENDIUM PRAWNE

Spis treści

	WSTĘP	
Status pokrzywdzonego dziecka	55	
Pomoc pełnomocnika	71	
Prawo do informacji	79	
Prawa i obowiązki przesłuchiwanego dziecka - zasady ogólne	83	
Odszkodowanie i zadośćuczynienie	91	
Szczególny ochronny tryb przesłuchania dziecka	95	
Pokój przesłuchań	101	
Osoby, które biorą udział w przesłuchaniu dziecka	105	
Wskazówki dla rodziców, opiekunów, reprezentantów	109	

Wstęp

Poradnik dla rodziców, opiekunów i reprezentantów dzieci pokrzywdzonych przestępstwem, który właśnie czytasz, stanowi uzupełnienie bajki terapeutycznej. Bajkę przygotowaliśmy na podstawie przepisów, które dotyczą szczególnego, tzw. ochronnego, trybu przesłuchania małoletnich. Nie przedstawia więc przebiegu każdego przesłuchania dziecka, a tylko tego, które odbywa się w tzw. przyjaznym pokoju przesłuchań. Informacje o tym, kiedy ten tryb ma zastosowanie, znajdziesz w dalszej części poradnika.

Bajka może pomóc Ci przygotować dziecko na przesłuchanie. Mamy nadzieję, że dzięki historii Wojtka i Króliczki Mani łatwiej będzie Ci wyjaśnić, dlaczego maluch bierze udział w rozmowie z sędzią i jak ważne jest, aby nie bał się mówić o tym, co się wydarzyło. Bohaterem naszej opowieści jest chłopiec, który ma za sobą trudne doświadczenia i nie jest pewien, co wydarzy się dalej. Z pomocą swojej przytulanki Mani pokonuje wszystkie strachy związane z przesłuchaniem.

Książeczka stanowi efekt kilkuletniej pracy zespołu prawników, pedagogów i grafików, która została zapoczątkowana w Zakładzie Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jeszcze w czasach studenckich postanowiliśmy połączyć siły, by pomóc dzieciom zrozumieć cel i przebieg procesu karnego.

Jednocześnie mamy świadomość, że to, aby odnaleźć się w gąszczu przepisów, które regulują kwestię udziału dziecka w postępowaniu karnym, może być stresujące również dla dorosłych. Dlatego przygotowaliśmy ten poradnik dla wszystkich osób, które wspierają dzieci i przygotowują je do udziału w przesłuchaniu. Mamy nadzieję, że pomoże Ci zrozumieć przepisy i prawnicze definicje, które pojawiają się w pisemnych pouczeniach oraz w rozmowach z sędziami, prokuratorami czy pełnomocnikami. Publikacja może okazać się interesująca także dla reprezentantów dzieci oraz profesjonalnych pełnomocników.

W poradniku zawarliśmy podstawowe informacje o udziale pokrzywdzonego dziecka w postępowaniu karnym oraz funkcjach, jakie mogą w nim pełnić towarzyszący mu dorośli. Wiedzę staraliśmy się przekazać w formie odpowiedzi na pytania, które może zadać ktoś, kto wspiera dziecko w toku postępowania karnego. Część informacji przedstawiliśmy w formie infografik.

Omówiliśmy również samo przesłuchanie. W ostatniej części poradnika umieściliśmy kilka uniwersalnych wskazówek, które dotyczą tego, jak radzić sobie z emocjami dziecka w związku z udziałem w sprawie.

Wierzymy, że nasze opracowanie pomoże Ci przekazać małoletniemu,

w sposób właściwy dla jego wieku, wszystkie wiadomości m.in. o tym:

- kto będzie go przesłuchiwać,
- gdzie odbędzie się przesłuchanie,
- czego się od niego oczekuje w trakcie zeznawania,
- jaki będzie efekt jego uczestnictwa w postępowaniu,
- jakie prawa i obowiązki ma przesłuchiwane dziecko.

W założeniu przygotowaliśmy poradnik z myślą o dzieciach pokrzywdzonych, które są przesłuchiwane w tzw. przyjaznym pokoju przesłuchań. Opisywane przez nas reguły przesłuchania mogą mieć zastosowanie także do świadków o szczególnych potrzebach, które wynikają np. z niepełnosprawności intelektualnej. Poradnik może służyć również jako ogólne źródło wiedzy o przebiegu procesu karnego oraz prawach i obowiązkach osób pokrzywdzonych.

Jeżeli jesteś rodzicem albo opiekunem przesłuchiwanego dziecka, które spotkała krzywda, pamiętaj, że masz prawo skorzystać z pomocy profesjonalnego pełnomocnika – adwokata lub radcy prawnego. Jeżeli masz trudną sytuację materialną, taką pomoc możesz otrzymać bezpłatnie. Nasz poradnik zawiera wszystkie informacje, które dotyczą ustanowienia pełnomocnika oraz możliwości ubiegania się o pełnomocnika z urzędu. Jeżeli potrzebujesz wsparcia psychologicznego, uzyskasz je w ośrodkach pomocy społecznej, fundacjach i stowarzyszeniach.

W tekście często odwołujemy się do konkretnych przepisów prawnych. Zwróć na nie uwagę, jeżeli zależy Ci na tym, aby pogłębić swoją wiedzę. Dla ułatwienia w dalszej części poradnika posługujemy się skróconymi nazwami aktów prawnych:

- k.p.k., która oznacza Ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46, ze zm.),
- k.k., która oznacza Ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17, ze zm.),
- k.r.o., która oznacza Ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809).

W tym miejscu chcemy podziękować naszym opiekunom – prof. UAP dr hab. Lucynie Talejko-Kwiatkowskiej oraz prof. dr. hab. Pawłowi Wilińskiemu, a także Fundacji Dziecko w Centrum i Terenowemu Komitetowi Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu za merytoryczne wsparcie i bezcenne wskazówki, które otrzymaliśmy podczas pracy nad naszym projektem. Dziękujemy też wszystkim osobom, w szczególności rodzicom i opiekunom dzieci, które wspierały nas podczas konsultacji. Doktor Małgorzacie Swędrowskiej dziękujemy za wsparcie literackie.

Status pokrzywdzonego dziecka

Kim jest pokrzywdzony?

Pokrzywdzonym jest osoba, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo (*art. 49 § 1 k.p.k.*). Pokrzywdzonym może być także dziecko. Przykładami dóbr prawnych, które mogą zostać naruszone lub zagrożone przez przestępstwo, są: zdrowie i życie człowieka, jego wolność oraz nietykalność.

Co, jeśli pokrzywdzonym jest dziecko? Czy wtedy rodzic lub opiekun decyduje za dziecko?

Jeżeli pokrzywdzonym jest dziecko, jego prawa wykonuje przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której stałą opieką pozostaje dziecko (*art. 51 § 2 k.p.k.*). Przedstawicielami ustawowymi dziecka są jego rodzice (*art. 92 i 98 § 1 k.r.o.*). Gdy żaden z rodziców nie ma władzy rodzicielskiej albo rodzice są nieznani, sąd opiekuńczy ustanawia dla dziecka opiekę (*art. 94 § 3 k.r.o.*).

Wykonywanie praw dziecka oznacza, że to rodzic korzysta z jego praw i podejmuje decyzje. Jeżeli jednak dziecko rozumie sytuację, w której się znajduje, warto poznać jego opinię.

Jeżeli oskarżonym jest jeden z rodziców dziecka, drugi rodzic nie może wykonywać praw dziecka. W takiej sytuacji sąd opiekuńczy wyznacza reprezentanta, który wykonuje prawa dziecka (*art. 99 § 1 k.r.o. i art. 51 § 2a k.p.k.*).

W wykonywaniu praw dziecka pomoże profesjonalny pełnomocnik, czyli adwokat albo radca prawny. Jeżeli masz trudną sytuację materialną, ze wsparcia pełnomocnika możesz skorzystać również bezpłatnie. Wszystkie informacje na temat ustanowienia pełnomocnika znajdziesz w części „Pomoc pełnomocnika” na stronie 71.

Jaką rolę w postępowaniu pełni pokrzywdzony?

Pokrzywdzony jest ważnym uczestnikiem postępowania karnego. Na początkowym etapie, czyli w tzw. postępowaniu przygotowawczym prowadzonym przez prokuratora z pomocą Policji, pokrzywdzony jest stroną (*art. 299 § 1 k.p.k.*). Oznacza to, że przysługują mu określone uprawnienia.

Na późniejszym etapie, gdy sprawa trafi do sądu, rola pokrzywdzonego dziecka zależy od tego, czy rodzic, opiekun albo reprezentant zgłosi w imieniu dziecka udział w postępowaniu jako oskarżyciel posiłkowy. Informacje na temat roli oskarżyciela posiłkowego znajdziesz w tej części na stronie 59.

Jakie przysługują mi uprawnienia na początkowym etapie procesu?

W pierwszym etapie postępowania karnego, czyli w toku postępowania przygotowawczego, gdy sprawa jeszcze nie trafiła do sądu, możesz w imieniu dziecka, korzystać z następujących uprawnień:

1. ustanowienie pełnomocnika (*art. 87 k.p.k.*),

Profesjonalny pełnomocnik może pomóc Ci zrozumieć zasady postępowania. Doradzi Ci, jakie decyzje podjąć, pomoże sporządzić pisma procesowe, a także będzie mógł uczestniczyć w przesłuchaniu dziecka. Możesz samodzielnie wybrać pełnomocnika i opłacić jego usługi. Jeżeli natomiast nie jesteś w stanie pokryć kosztów pomocy prawnej, zwróć się do sądu, aby to on wyznaczył pełnomocnika dla Ciebie.

Informacje na temat ustanowienia pełnomocnika znajdziesz w części „Pomoc pełnomocnika” na stronie 71.

2. złożenie wniosku o orzeczenie obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (*art. 49a k.p.k. w zw. z art. 46 § 1 k.k.*),

Jeżeli dziecko poniosło szkodę materialną lub odczuło krzywdę fizyczną czy psychiczną w wyniku przestępstwa, możesz złożyć wniosek o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za krzywdę. Wszystkie informacje o tym wniosku znajdziesz w części „Odszkodowanie i zadośćuczynienie” na stronie 91.

3. uzyskanie dostępu do akt sprawy, jeżeli prokurator wyrazi na to zgodę (*art. 156 k.p.k.*),

W aktach sprawy znajdują się wszystkie dokumenty związane z danym postępowaniem, takie jak protokoły przesłuchań świadków, opinie biegłych, wnioski i oświadczenia uczestników postępowania oraz decyzje wydane przez organy. Możesz złożyć wniosek do prokuratora o zgodę na wgląd do akt. Dzięki temu sporządzisz z nich notatki lub wykonasz fotokopie. Możesz też – za dodatkową opłatą – poprosić o wydanie kserokopii z akt. Jeżeli prokurator nie zgodzi się, aby udostępnić Ci akta w danej chwili, powinien poinformować Cię o innym terminie, w którym będziesz móc zapoznać się z aktami.

4. składanie wniosków dowodowych (*art. 167 k.p.k.*),

Jeżeli masz wiedzę o konkretnych osobach, które mogą mieć informacje o sprawie lub o istotnych dla postępowania przedmiotach, np. dziecko powiedziało Ci o nich, możesz złożyć tzw. wniosek dowodowy. Może to być na przykład wniosek o przesłuchanie danej osoby lub o zapoznanie się z określonym przedmiotem.

→ Wniosek dowodowy możesz złożyć ustnie albo pisemnie. Pamiętaj jednak, że jeżeli wniosek nie będzie przydatny dla sprawy, prokurator go nie uwzględni.

→ Wniosek dowodowy to pismo lub ustna wypowiedź, w której domagasz się, aby organ przeprowadził dowód (np. dokonał oględzin samochodu, przesłuchał świadka) albo zapoznał się z istotnym dla sprawy dowodem (np. obejrzał film zarejestrowany przez monitoring).

→ Wniosek dowodowy składany na piśmie jest tzw. pismem procesowym, czyli dokumentem skierowanym do organu prowadzącego postępowanie. Istnieją pewne ogólne wymogi, które musi spełniać każde pismo procesowe (*art. 119 § 1 k.p.k.*). Są to:

- A.** oznaczenie organu, do którego je kierujesz, czyli prokuratora lub sądu, oraz sygnatury sprawy,

- B.** Twoje imię i nazwisko oraz Twój adres – zaznacz przy tych danych, że występujesz jako przedstawiciel dziecka,
 - C.** treść wniosku oraz uzasadnienie, czyli – w tym przypadku – wskazanie, że domagasz się przeprowadzenia określonego dowodu i dlaczego,
 - D.** data i Twój podpis.
- We wniosku dowodowym podaj szczegóły, które pomogą organom dokładnie zrealizować Twój wniosek. W przypadku osoby do przesłuchania, wskaż jej imię, nazwisko i – jeżeli to możliwe – adres. Jeżeli wniosek dotyczy przedmiotu, który ma zostać zbadany, określ go jak najdokładniej. Ważne jest również, aby wskazać, jakie okoliczności mają zostać udowodnione. Na przykład możesz poprosić o:
- przesłuchanie sąsiadki, aby opisała jak wyglądał sprawca,
 - sprawdzenie nagrań z monitoringu, aby ustalić przebieg zdarzenia.
- Twój wniosek powinien być jasny i konkretny, aby ułatwić ocenę czy dowód jest potrzebny.
- Gdy sprawa wymaga wiedzy specjalistycznej – na przykład z zakresu medycyny sądowej lub rekonstrukcji wypadków samochodowych – możesz złożyć wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego (*art. 193 k.p.k.*).
- Jeżeli wniosek, który złożysz na piśmie, podobnie jak każde inne pismo procesowe, nie spełnia wymagań formalnych, prokurator poinformuje Cię o brakach i poprosi o ich uzupełnienie. Będziesz mieć na to 7 dni.
- 5. złożenie zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego oraz o jego umorzeniu (*art. 306 k.p.k.*),**
- Jeżeli prokurator zdecyduje, że nie rozpocznie postępowania albo je zakończy, poinformuje Cię o tym. Otrzymasz też pouczenie, że możesz złożyć zażalenie na tę decyzję. Zażalenie to pismo, w którym wyrażasz swój sprzeciw wobec decyzji prokuratora i uzasadniasz, dlaczego się z nią nie zgadzasz. Możesz napisać je samodzielnie albo skorzystać z pomocy pełnomocnika. Zażalenie, podobnie jak wniosek dowodowy, jest pismem

procesowym, więc musi spełniać jego wymogi. Szczegółowe informacje, które dotyczą wymogów pisma procesowego, znajdziesz w tej części na stronie 57.

- Zażalenie musisz złożyć na piśmie w ciągu 7 dni od dnia, w którym została Ci doręczona informacja o odmowie prowadzenia postępowania albo jego umorzeniu. Sposób, w jaki możesz złożyć zażalenie, powinien być wskazany w pouczeniu.
- W pewnych przypadkach, jeżeli mimo złożenia zażalenia organy nadal odmawiają prowadzenia postępowania, możesz złożyć tzw. subsydiarny akt oskarżenia (*art. 330 k.p.k.*). Jest to pismo, które umożliwia pokrzywdzonemu, mimo decyzji prokuratora, że nie ma podstaw do prowadzenia postępowania, samodzielnie skierować do sądu akt oskarżenia. Musisz jednak spełniać określone warunki. W takiej sytuacji rekomendujemy Ci konsultację z prawnikiem, który oceni możliwość wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Pamiętaj, że subsydiarny akt oskarżenia może być sporządzony i podpisany tylko przez adwokata lub radcę prawnego (*art. 55 § 2 k.p.k.*).

Kim jest oskarżyciel posiłkowy?

Jeżeli chcesz, aby Twoje dziecko miało status oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu sądowym, musisz w odpowiednim czasie złożyć oświadczenie o występowaniu w tej roli. W przypadku małoletniego, to Ty jako rodzic, opiekun lub reprezentant dziecka będziesz w jego imieniu wykonywać prawa oskarżyciela posiłkowego. Status oskarżyciela posiłkowego daje dodatkowe uprawnienia w drugiej fazie postępowania, czyli w postępowaniu sądowym. Warto zauważyć, że w pierwszej fazie, czyli w postępowaniu przygotowawczym, dziecko jako pokrzywdzone jest stroną postępowania z mocy prawa. Oznacza to, że nie musisz składać wniosku, aby korzystać z uprawnień, które mu przysługują.

Decyzja o tym, czy chcesz występować przed sądem w roli oskarżyciela posiłkowego zależy od tego, czy chcesz czynnie zaangażować się w ten etap postępowania.

- Jeżeli nie chcesz aktywnie uczestniczyć w postępowaniu sądowym, możesz nie składać oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela

posiłkowego. W takim przypadku interes pokrzywdzonego dziecka będzie reprezentował prokurator.

- Jeżeli chcesz aktywnie uczestniczyć w postępowaniu przed sądem, możesz złożyć oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego i w pewnym sensie być pomocnikiem prokuratora. Dołączysz wówczas do strony oskarżającej przed sądem (*art. 53 k.p.k.*), a na rozprawie zasiądziesz obok prokuratora. Ta decyzja daje Ci większy wpływ na przebieg postępowania sądowego.

Jak zgłosić swój udział jako oskarżyciel posiłkowy?

Aby zgłosić udział dziecka w charakterze oskarżyciela posiłkowego, musisz złożyć oświadczenie – ustne albo pisemne. Możesz zatem skierować pismo do sądu rozpoznającego sprawę. W piśmie tym – w imieniu dziecka – możesz wyrazić chęć uczestnictwa w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy. Pamiętaj, że pisemne oświadczenie powinno spełniać wymogi pisma procesowego. Szczegółowe informacje, które dotyczą wymogów pisma procesowego, znajdziesz w tej części na stronie 57.

Możesz też, na początku rozprawy głównej, zakomunikować taką wolę ustnie. Twoje oświadczenie może być jednym zdaniem, na przykład: „Oświadczam, że pokrzywdzony będzie działał w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy”. Zgłoszenie wyrażone w formie ustnej zostanie zapisane w protokole rozprawy, który sporządza protokolant.

Sąd nie dopuści Cię do udziału jako oskarżyciel posiłkowy, jeżeli stwierdzi, że nie jesteś osobą uprawnioną lub gdy oświadczenie zostanie złożone po terminie (*art. 56 § 2 k.k.*). Ponadto sąd może ograniczyć liczbę oskarżycieli posiłkowych, którzy występują w sprawie, jeżeli będzie to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania (*art. 56 § 1 k.k.*). Dotyczy to w szczególności dużych procesów, w których pokrzywdzonymi są dziesiątki, a nawet setki osób.

Do kiedy mogę zgłosić swój udział jako oskarżyciel posiłkowy?

Oświadczenie możesz złożyć do momentu odczytania aktu oskarżenia na rozprawie głównej, czyli na początku pierwszej rozprawy (*art. 54 § 1 k.p.k.*). To ostatnia chwila, aby zwrócić się do sądu z oświadczeniem – ustnym albo

pisemnym. Jeżeli złożysz oświadczenie później, sąd nie zgodzi się na Twój udział w charakterze oskarżyciela posiłkowego (*art. 56 § 2 k.p.k.*).

Pamiętaj, że jeżeli nie zdecydujesz się zgłosić udziału w charakterze oskarżyciela posiłkowego, nie będziesz mógł korzystać z uprawnień, które przysługują osobom z tym statusem. Informacje o statusie oskarżyciela posiłkowego znajdziesz w odpowiedzi na kolejne pytanie.

Jakie uprawnienia mogę uzyskać, gdy występuję w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy?

Oskarżycielowi posiłkowemu, w przeciwieństwie do pokrzywdzonego, który nie ma takiego statusu, przysługują przed sądem prawa strony (*art. 53 k.p.k.*). Oznacza to, że ma szersze możliwości działania, a zatem także obrony interesów dziecka. Gdy jesteś oskarżycielem posiłkowym, w toku postępowania przed sądem, możesz:

1. ustanowić dla dziecka pełnomocnika (*art. 87 § 1 k.p.k.*),

Informacje na temat ustanowienia pełnomocnika znajdziesz w części „Pomoc pełnomocnika” na stronie 71.

2. złożyć wniosek o orzeczenie obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (*art. 49a k.p.k. w zw. z art. 46 § 1 k.k.*),

Informacje o wniosku znajdziesz w części „Odszkodowanie i zadośćuczynienie” na stronie 91. Wniosek ten możesz złożyć również, gdy nie przysługuje Ci status oskarżyciela posiłkowego.

3. przeglądać akta sprawy sądowej i sporządzać z nich odpisy (*art. 156 § 1 k.p.k.*),

Oskarżyciel posiłkowy może przeglądać akta sprawy w czytelni akt danego sądu. Są to te same akta, z których podczas rozprawy korzysta sąd. W trakcie tej czynności możesz robić notatki, zdjęcia lub – za dodatkową opłatą – poprosić o kserokopię tych akt.

4. składać wnioski o sprostowanie protokołu rozprawy (art. 152 k.p.k.),

Podczas rozprawy powstaje protokół – dokument, który spisuje wszystko, co wydarzyło się tego dnia na rozprawie. Jeżeli uważasz, że w protokole brakuje czegoś ważnego lub coś zostało zapisane inaczej, niż rzeczywiście to powiedziano, możesz poprosić o jego poprawienie. Wniosek o sprostowanie protokołu powinien spełniać wymogi dla pisma procesowego. Wymogi pisma procesowego znajdziesz w tej części na stronie 57. Pamiętaj, aby w swoim wniosku opisać dokładnie, co według Ciebie zostało pominięte lub błędnie zapisane.

5. zgłaszać wnioski o wyłączenie sędziego, prokuratora, ławników, protokolanta i biegłego (art. 42 § 1 k.p.k., art. 44 k.p.k., art. 47 k.p.k., art. 146 k.p.k., art. 196 k.p.k.),

Jeżeli masz wątpliwości co do bezstronności osoby, która bierze udział w sprawie, możesz poprosić o wyłączenie jej z postępowania. W zależności od tego, jak uzasadnisz swoją prośbę, ta osoba może dalej brać udział w sprawie albo zostanie zastąpiona przez kogoś innego. Wniosek możesz złożyć na piśmie albo ustnie – do protokołu. Jeżeli składasz wniosek na piśmie, upewnij się, że spełnia wymogi pisma procesowego. Wymogi pisma procesowego znajdziesz w tej części na stronie 57.

6. sprzeciwić się wydaniu przez sąd wyroku bez przeprowadzenia pełnego postępowania sądowego (art. 343 § 2 k.p.k., art. 343a § 2 k.p.k., art. 387 § 2 k.p.k.) lub wyrazić zgodę na ograniczenie postępowania dowodowego (art. 388 k.p.k.),

W trakcie postępowania sądowego czasem można wydać wyrok skazujący bez pełnego procesu. Dzieje się tak, gdy oskarżony lub prokurator złożą taki wniosek, a sąd uzna, że nie ma potrzeby przeprowadzać całego postępowania. Wtedy nie przesłuchuje się świadków ani nie przedstawia innych dowodów. Najczęściej dochodzi do tego, gdy oskarżony i prokurator uzgodnią karę, a fakty w sprawie są jasne i nie budzą wątpliwości. Jeżeli jednak nie zgadzasz się na skazanie oskarżonego na warunkach wskazywanych we wniosku i chcesz, aby sąd przeprowadził pełne postępowanie, w tym przesłuchał świadków, możesz sprzeciwić się uwzględnieniu wniosku. Oświadczenie to możesz złożyć również,

gdy nie przysługuje Ci status oskarżyciela posiłkowego.

Z kolei w sytuacji, gdy wyjaśnienia oskarżonego, który przyznaje się do winy nie budzą wątpliwości, możesz wyrazić zgodę na przeprowadzenie przez sąd częściowego postępowania dowodowego. Możesz to zrobić, jeżeli występujesz w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy i uczestniczysz w rozprawie.

7. zgłaszać własne wnioski dowodowe (art. 169 k.p.k.),

Informacje o tym, czym jest wniosek dowodowy, jakie ma wymogi oraz jak go złożyć, znajdziesz w tej części na stronie 57.

8. zadawać pytania osobom przesłuchiwanym (art. 171 § 2 k.p.k.),

Podczas rozprawy sąd może przesłuchiwać świadków i biegłych. Po ich zeznaniach, sąd zapyta każdą ze stron, czy chce zadać pytania przesłuchiwanym osobom. Ty, jeżeli zgłosisz swój udział w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy, również będziesz mieć taką możliwość.

Gdy formułujesz pytanie, upewnij się, że nie sugeruje ono odpowiedzi. Takie pytania są niedozwolone, więc sąd ich nie dopuści.

9. wypowiadać się co do każdej kwestii, która podlega rozstrzygnięciu (art. 367 k.p.k.),

Podczas rozprawy możesz wypowiadać się na temat dowodów, które zostały przedstawione lub zwrócić uwagę na istotne informacje podane przez osoby przesłuchiwane. Dzięki temu masz szansę na bieżąco wyjaśniać ewentualne nieścisłości.

Jeżeli chcesz się do czegoś odnieść, poinformuj o tym sąd i poproś o możliwość zabrania głosu.

10. wnosić o uzupełnienie przewodu sądowego (art. 405 § 1 k.p.k.),

Jeżeli uznasz, że istotne kwestie w sprawie nadal są niejasne, a sąd planuje zakończyć rozprawę i przejść do narady przed wyrokiem, możesz poprosić o podjęcie dodatkowych czynności, np. ponowne przesłuchanie świadka.

11. wygłosić tzw. mowę końcową (*art. 406 k.p.k.*),

Mowa końcowa to podsumowanie całego postępowania. To Twoja szansa, aby jeszcze raz podkreślić najważniejsze fakty, wydarzenia oraz to, co mówili świadkowie lub co wynikało z dowodów przedstawionych przez sąd.

Mowa końcowa powinna być krótka i dotyczyć najważniejszych kwestii w sprawie. Po zakończeniu postępowania dowodowego sąd oznajmi, że zamyka rozprawę i udziela głosu stronom – to właśnie wtedy masz możliwość przedstawić swoje końcowe stanowisko.

12. wnieść o sporządzenie i doręczenie pisemnego uzasadnienia wyroku (*art. 422 k.p.k.*),

To prawo jest ważne, ponieważ pozwala zrozumieć, dlaczego sąd podjął daną decyzję. Może to być szczególnie przydatne, jeżeli chcesz się odwołać od wyroku, czyli złożyć apelację. W uzasadnieniu wyroku sąd wyjaśnia, dlaczego wydał takie rozstrzygnięcie oraz jakie dowody uznał za wiarygodne i istotne.

Jeżeli chcesz otrzymać uzasadnienie wyroku na piśmie, musisz złożyć wniosek, który spełnia wymogi pisma procesowego. Musisz też wskazać, czy chcesz, aby sąd uzasadnił całość wyroku, czy tylko jego część, np. wymiar kary. Masz na to 7 dni od ogłoszenia wyroku. Wymogi pisma procesowego znajdziesz w tej części na stronie 57.

13. wnosić środki odwoławcze od orzeczeń sądu,

→ W trakcie sprawy sąd wydaje różne decyzje, które nazywamy orzeczeniami. W czasie postępowania są to zazwyczaj postanowienia, a na końcu wyrok. Jeżeli nie zgadzasz się z decyzją sądu, możesz złożyć tzw. środek odwoławczy – pismo, w którym wyjaśnisz dlaczego Twoim zdaniem rozstrzygnięcie sądu jest błędne. Sąd poinformuje Cię, jak i kiedy możesz to zrobić.

→ Ważne jest, że możesz wnieść apelację, czyli środek odwoławczy od wyroku sądu pierwszej instancji (*art. 444 k.p.k.*). Jako oskarżyciel posiłkowy możesz odwoływać się tylko od decyzji, które naruszają Twoje prawa lub szkodzą Twoim interesom. Dotyczy to przede wszystkim wyroków, które:

- uniewinniają oskarżonego,
- umarzają postępowanie z uwagi na brak podstaw albo niedopuszczalność dalszego prowadzenia postępowania karnego.

Mowa tu będzie również o rozstrzygnięciach, które nie uwzględniają Twojego interesu. To taki przypadek, gdy rozstrzygnięcie nie zawiera na przykład postanowień, które dotyczą naprawienia wyrządzonej Ci szkody.

- Jeżeli chcesz wnieść apelację, najpierw musisz poprosić, aby sąd doręczył Ci pisemne uzasadnienie wyroku. Kiedy otrzymasz wyrok z uzasadnieniem, masz 14 dni, aby złożyć apelację (*art. 445 § 1 k.p.k.*).
- Apelacja musi spełniać wymogi pisma procesowego – znajdziesz je w tej części na stronie 57 – oraz powinna jasno określać, czy zaskarżasz cały wyrok, czy tylko jego część. Wskazujesz w niej również, czego oczekujesz – na przykład zmiany wyroku lub ponownego rozpatrzenia sprawy przez sąd pierwszej instancji. Jeżeli nie jesteś prawnikiem, nie musisz podawać szczegółowych zarzutów ani uzasadniać swojego stanowiska. Jeżeli wiesz o nowych dowodach w sprawie, możesz poinformować o nich sąd i wnieść o przeprowadzenie dowodu. Pamiętaj, aby do apelacji dołączyć kopię dla każdego z oskarżonych i ich obrońców.
- Jeżeli pierwszym sądem, który zajmuje się sprawą jest sąd okręgowy – zwykle w przypadku najpoważniejszych przestępstw – to apelacja od wyroku tego sądu musi być przygotowana przez adwokata lub radcę prawnego (*art. 446 § 1 k.p.k.*). Obowiązek ten istnieje, ponieważ napisanie takiej apelacji jest skomplikowane i wymaga specjalistycznej wiedzy. Informacje na temat ustanowienia pełnomocnika znajdziesz w części „Pomoc pełnomocnika” na stronie 71.
- Jeżeli sąd rozpoznał sprawę w postępowaniu nakazowym, masz prawo wnieść sprzeciw od wyroku (*art. 506 k.p.k.*). Wyrok nakazowy wydawany jest w przypadku niektórych kategorii przestępstw, bez udziału stron. Jeżeli chcesz występować w sprawie jako oskarżyciel posiłkowy, warto złożyć oświadczenie o wstąpieniu do sprawy jak najwcześniej. Zrób to, gdy tylko otrzymasz informację o przekazaniu aktu oskarżenia do sądu. Sąd doręczy Ci wtedy taki wyrok.
Możesz złożyć sprzeciw w ciągu 7 dni od dnia, w którym go otrzymasz – to krótszy termin niż na wniesienie apelacji. Jeżeli Twój sprzeciw

zostanie przyjęty, wyrok nakazowy traci moc, a sprawa zostanie rozpatrzona w normalnym trybie. W sprzecznie nie musisz wyjaśniać z jakich przyczyn nie zgadzasz się z wyrokiem.

Co, jeżeli nie zgłoszę swojego udziału jako oskarżyciel posiłkowy? Czy przysługują mi jakieś uprawnienia w postępowaniu sądowym?

Gdy nie jesteś oskarżycielem posiłkowym, w toku postępowania przed sądem, możesz:

1. ustanowić dla dziecka pełnomocnika, jeżeli będzie to uzasadnione interesami dziecka (*art. 87 § 2 k.p.k.*),

Informacje na temat ustanowienia pełnomocnika znajdziesz w części „Pomoc pełnomocnika” na stronie 71.

2. złożyć wniosek o orzeczenie obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (*art. 49a k.p.k.*),

Informacje na temat tego wniosku znajdziesz w części „Odszkodowanie i zadośćuczynienie” na stronie 91.

3. sprzeciwić się wydaniu przez sąd wyroku bez przeprowadzenia pełnego postępowania sądowego (*art. 343 § 2 k.p.k., art. 343a § 2 k.p.k., art. 387 § 2 k.p.k.*),

Informacje, które dotyczą sprzeciwu znajdziesz w tej części na stronie 62.

4. żądać uzasadnienia wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, który został wydany na posiedzeniu (*art. 422 k.p.k.*),

→ Sąd może w określonych sytuacjach wydać wyrok, który warunkowo umarza postępowanie wobec niekaranego wcześniej sprawcy. Może to zrobić, gdy uzna, że nie doszło do popełnienia poważnego przestępstwa, a sprawca będzie przestrzegał porządku prawnego. Jeżeli sprawca przez okres próby będzie zachowywał się wzorowo i spełni nałożone obowiązki, sąd nie będzie kontynuował postępowania karnego. Taki wyrok może

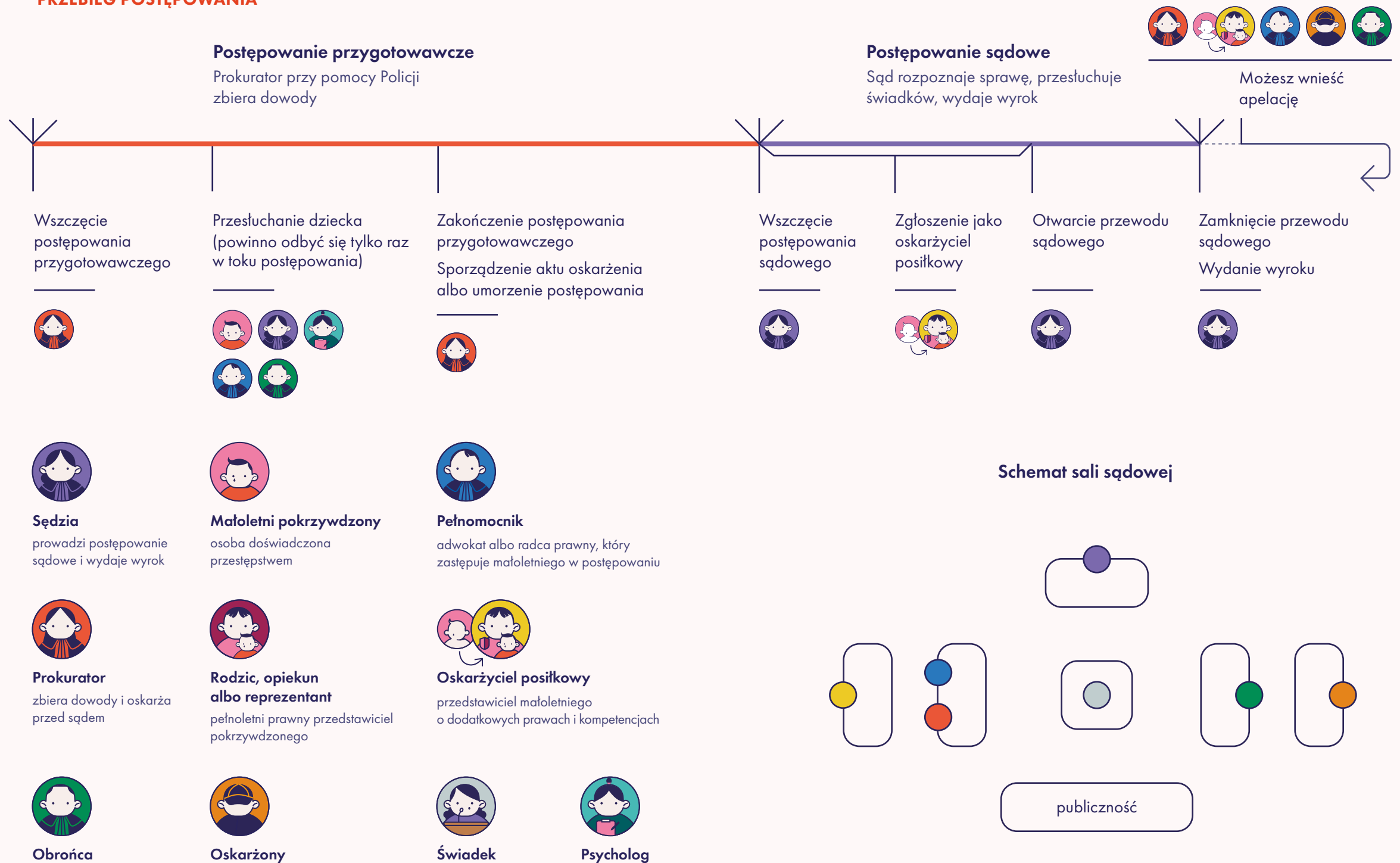
być wydany zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu.

→ Jeżeli nie zgadzasz się z decyzją sądu i planujesz złożyć apelację, pamiętaj, że najpierw musisz złożyć wniosek o uzasadnienie i doręczenie wyroku warunkowo umarzającego postępowanie.

5. złożyć apelację od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, który został wydany na posiedzeniu (*art. 444 k.p.k.*).

Jeżeli nie zgadzasz się z decyzją sądu o warunkowym umorzeniu postępowania, wydaną na posiedzeniu, możesz złożyć apelację. Aby to zrobić, musisz najpierw poprosić sąd o pisemne uzasadnienie tego wyroku. Szczegóły na temat sposobu składania apelacji i jej treści znajdziesz w tej części na stronie 64 i 65.

PRZEBIEG POSTĘPOWANIA

2

Pomoc pełnomocnika

W trakcie postępowania karnego jako osoba, która dba o interesy pokrzywdzonego dziecka, możesz ustanowić pełnomocnika.

Kim jest pełnomocnik?

Pełnomocnik to adwokat lub radca prawny, który reprezentuje interesy dziecka podczas procesu (*art. 88 § 1 k.p.k.*). Gdy postępowanie wydaje Ci się zawiłe i skomplikowane, pomoc pełnomocnika może okazać się przydatna. Pełnomocnik jest profesjonalistą – zna terminy, w których musisz złożyć pisma procesowe, wie, jak je sporządzać i doradzi Ci jakie czynności podejmować w postępowaniu.

Możesz ustanowić pełnomocnika do działania w całym postępowaniu lub tylko do wykonania określonej czynności (*art. 88 k.p.c. w zw. z art. 89 k.p.k.*).

Czy w postępowaniu karnym istnieją czynności, które może wykonywać tylko profesjonalny pełnomocnik?

Tak. W postępowaniu karnym istnieją szczególnego rodzaju czynności, które objęte są tzw. przymusem adwokacko-radcowskim. Oznacza to, że aby przynosiły one pożądane skutki prawne, musi je wykonać adwokat lub radca prawny. Sąd pouczy Cię, jeśli dana czynność będzie mogła zostać wykonana tylko przez profesjonalnego pełnomocnika. Przykładem takiej czynności jest sporządzenie apelacji od wyroku sądu okręgowego (*art. 446 § 1 k.p.k.*). Innym przykładem czynności, którą może wykonać tylko adwokat lub radca prawny jest wniesienie tzw. subsydiarnego aktu oskarżenia (*art. 55 § 2 k.p.k.*). Ponadto pomoc pełnomocnika będzie konieczna przy sporządzeniu kasacji (*art. 526 § 2 k.p.k.*),

wniosku o wznowienie postępowania (*art. 545 § 2 k.p.k.*) lub skargi na wyrok sądu odwoławczego (*art. 526 § 3 k.p.k. w zw. z art. 539fk.p.k.*).

Kiedy mogę ustanowić pełnomocnika?

Na etapie postępowania przygotowawczego, które prowadzi Policja lub prokurator, możesz w każdej chwili ustanowić pełnomocnika dla reprezentowania interesów pokrzywdzonego dziecka (*art. 87 § 1 k.p.k.*). Możesz to zrobić także wtedy, gdy bierzesz udział w procesie sądowym jako oskarżyciel posiłkowy. Jeżeli jednak nie jesteś oskarżycielem posiłkowym, możesz ustanowić pełnomocnika tylko wtedy, gdy wymaga tego dobro dziecka (*art. 87 § 2 k.p.k.*). W takiej sytuacji sąd sprawdzi, czy obecność pełnomocnika jest rzeczywiście potrzebna. Jeżeli sąd uzna, że pełnomocnik nie jest konieczny, może wydać postanowienie o odmowie dopuszczenia pełnomocnika do udziału w sprawie (*art. 87 § 3 k.p.k.*).
Jeżeli dziecko jest świadkiem przestępstwa, a nie pokrzywdzonym, sąd lub prokurator (w trakcie postępowania przygotowawczego) mogą odmówić udziału pełnomocnika. Taka decyzja zapada, gdy uznają, że obecność pełnomocnika nie jest potrzebna do ochrony interesów dziecka (*art. 87 § 3 k.p.k.*).

	W postępowaniu przygotowawczym	W postępowaniu sądowym
 Jako rodzic, opiekun albo reprezentant pokrzywdzonego	Zawsze	Tylko, jeśli wymagają tego interesy dziecka
 Jako oskarżyciel posiłkowy	Nie dotyczy	Zawsze

Jak znaleźć adwokata lub radcę prawnego?

Na dobry początek – najprościej – zapytaj rodzinę lub znajomych, czy mogą polecić Ci adwokata lub radcę prawnego. Jeżeli nie otrzymasz żadnych rekomendacji, możesz rozpocząć samodzielne poszukiwania. Skorzystaj z oficjalnych rejestrów, takich jak [rejestradwokatow.pl] czy [rejestrradcow.pl]. Znajdziesz tam kontakt do specjalistów. Pamiętaj, żeby wybrać osobę, która ma tytuł adwokata lub radcy prawnego, a także zna się na prawie karnym – to ważne.
Gdy zdecydujesz się na konkretnego prawnika, potrzebne będzie pełnomocnictwo. To dokument, w którym upoważniasz prawnika do działania w imieniu dziecka w procesie karnym. Nie musisz pisać go samodzielnie – prawnik Ci w tym pomoże. Następnie dołączy pełnomocnictwo do akt sprawy i od tej chwili będzie mógł reprezentować dziecko.

Co zrobić, jeżeli nie mam środków na to, aby skorzystać z usług profesjonalnego pełnomocnika?

- 1. Jeżeli reprezentujesz pokrzywdzone dziecko i przysługują Ci prawa strony, czyli w postępowaniu przygotowawczym lub sądowym jako oskarżyciel posiłkowy:
 - Możesz ubiegać się o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu. Pełnomocnik z urzędu może działać przez całe postępowanie lub tylko w określonych czynnościach procesowych.
 - Musisz wykazać, że zapłata za wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego byłaby dla Ciebie i Twojej rodziny zbyt dużym obciążeniem. Nie moglibyście zaspokoić przez to podstawowych potrzeb (*art. 78 § 1 k.p.k. w zw. z art. 88 § 1 k.p.k.*).
 - Złóż wniosek o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu. Zrób to w sądzie, który prowadzi sprawę. We wniosku wyjaśnij, dlaczego nie możesz samodzielnie pokryć kosztów adwokata lub radcy prawnego. Dołącz także dokumenty, które potwierdzają Twoją sytuację finansową.

→ Gdy będziesz sporządzać wniosek, możesz skorzystać z dokumentu „Oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania”. Wzór tego oświadczenia otrzymasz w sądzie. Znajdziesz je też w Internecie – na przykład na stronach sądów. Chociaż oświadczenie dotyczy głównie spraw cywilnych, zawiera cenne wskazówki, które możesz wykorzystać również w sprawie karnej. Do wniosku warto dołączyć inne dokumenty, które potwierdzają Twoją sytuację finansową. Mogą to być m.in.:

- zeznania podatkowe (PIT),
- dokumenty, które potwierdzają wysokość renty albo emerytury,
- aktualne decyzje o waloryzacji renty albo emerytury,
- rachunki za mieszkanie, media, leki czy żywność,
- faktury i inne dokumenty, jako dowód regularnych wydatków.

Jeżeli Twoja sytuacja finansowa wynika z takich okoliczności jak brak pracy, brak majątku, koszty nauki – gdy utrzymują Cię rodzice – czy wysokie wydatki na leczenie lub rehabilitację, uwzględnij te informacje we wniosku.

→ Pamiętaj, że wniosek o wyznaczenie pełnomocnika powinien spełniać wymogi pisma procesowego. Szczegółowe informacje, które dotyczą wymogów pisma procesowego, znajdziesz w części „Status pokrzywdzonego dziecka” na stronie 57.

2. Gdy nie przysługują Ci, jako przedstawicielowi małoletniego pokrzywdzonego, prawa strony lub gdy sąd odmówi Ci wyznaczenia pełnomocnika z urzędu:

→ Prawo do pełnomocnika z urzędu przysługuje tylko stronom postępowania. Jeżeli więc sprawa trafiła do sądu, a w imieniu dziecka nie zostało przez Ciebie złożone oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego, możesz skorzystać wyłącznie z pomocy pełnomocnika na własny koszt. Gdy jednak sąd uzna, że aby zadbać o interesy dziecka, obecność pełnomocnika nie jest konieczna, może w ogóle nie zgodzić się na udział pełnomocnika w postępowaniu.

→ Jeżeli sąd odmówił przyznania pełnomocnika z urzędu, oznacza to, że rozpatrzył Twój wniosek, ale nie miał podstaw, aby wyznaczyć taką osobę. Na odmowę przyznania pełnomocnika z urzędu możesz złożyć zażalenie w ciągu 7 dni od dnia doręczenia pisma o odmowie wyznaczenia pełnomocnika. Zażalenie musi spełniać wymogi pisma procesowego. Szczegółowe informacje, które dotyczą wymogów pisma procesowego, znajdziesz w części „Status pokrzywdzonego dziecka” na stronie 57. Nadal możesz również skorzystać z pomocy pełnomocnika i opłacić jego usługi samodzielnie.

→ Jeżeli nie masz środków na to, aby samodzielnie zapłacić za usługi pełnomocnika, możesz skorzystać z systemu nieodpłatnej pomocy prawnej i obywatelskiej. Szczegółowe informacje na temat tej pomocy znajdziesz na stronie: [<https://www.gov.pl/web/nieodplatna-pomoc>]. Lista miejsc, w których uzyskasz wsparcie, znajduje się w sądowych biurach obsługi interesanta, na stronach internetowych sądów oraz samorządów i pod adresem [<https://zapisy-np.ms.gov.pl/>]. Konsultację bądź poradę prawną możesz uzyskać w toku toczącego się postępowania. Pomoc ta nie będzie dotyczyć jednak sporządzenia pisma procesowego.

POMOC PEŁNOMOCNIKA

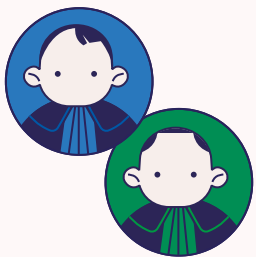

Gdzie znajdę pełnomocnika?

Złóż wniosek
o wyznaczenie
pełnomocnika z urzędu

Jeżeli nie możesz
samodzielnie opłacić
usług pełnomocnika

Poprzez oficjalny rejestr adwokatów
(rejestradwokatow.pl)
i radców prawnych
(rejestradcow.pl)

Po co mi pełnomocnik?

Pełnomocnik to adwokat albo radca prawny, który zastępuje małoletniego podczas procesu i dba o jego interesy. Pełnomocnik może np. pomóc Ci sporządzić pismo procesowe, wyjaśnić przebieg procesu, brać udział w rozprawie lub po prostu służyć radą.

Prawo do informacji

Jak mam rozumieć prawo do informacji i kogo ono dotyczy?

Dostęp do informacji pozwala lepiej rozumieć swoją rolę w procesie karnym i świadomie uczestniczyć w takich działaniach jak przesłuchanie, przeszukanie mieszkania czy oględziny. Dzięki temu możesz skuteczniej korzystać ze swoich praw i wypełniać obowiązki.

Organy, które prowadzą postępowanie – na przykład Policja, prokurator, sąd – mają obowiązek informować rodziców, opiekunów oraz dzieci o przebiegu postępowania. Powinny wyjaśnić, co się dzieje, dlaczego i kiedy oraz jakie kroki możesz albo musisz podjąć w danej sytuacji.

Jakie informacje muszę otrzymać jako rodzic albo opiekun dziecka?

Jako rodzic albo opiekun dziecka musisz otrzymać informację o prawach i obowiązkach dziecka oraz o tym, jakie działania możesz podejmować w jego imieniu.

Mowa tu na przykład o prawie do:

- występowania w konkretnej roli w postępowaniu,
- przeglądania akt,
- korzystania z pomocy pełnomocnika,
- udziału w rozprawie,
- składania wniosków,
- wnioskowania o przeprowadzenie dowodów lub odwoływania się od wyroków i innych orzeczeń.

Jakie informacje powinno otrzymać dziecko?

Choć oficjalnie to dorośli wykonują prawa małoletniego, dziecko również powinno otrzymywać informacje o postępowaniu, w którym uczestniczy.

Ważne jest, aby poznało prawa, z których samo może skorzystać. Szczegółowe informacje o prawach i obowiązkach przesłuchiwanego dziecka znajdziesz w tej części na stronie 83.

Przed pierwszym przesłuchaniem dziecko powinno otrzymać pisemną informację o przebiegu, sposobie i warunkach przesłuchania w przystępnej dla niego formie. Pomiędzy doręczeniem tych informacji a terminem przesłuchania powinny upłynąć co najmniej 3 dni, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie (*art. 171 § 8 i 9 k.p.k., art. 185f § 2 k.p.k.*). Wzory informacji, które powinno otrzymać dziecko, znajdziesz na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości lub na stronach sądów.

Ponadto przed pierwszym przesłuchaniem prowadzący postępowanie powinien pouczyć dziecko w zrozumiałym sposobie o statusie świadka lub pokrzywdzonego oraz uprawnieniach, które z niego wynikają (*art. 300 § 2 i 3 k.p.k.*). Jeżeli coś jest niejasne lub budzi wątpliwości, prokurator, policjant lub sędzia powinien przekazać wyjaśnienia co do zakresu uprawnień i obowiązków (*art. 300 § 3a k.p.k.*).

Kiedy osoby dorosłe są informowane o prawach i obowiązkach dziecka?

Jeżeli składasz zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa w imieniu dziecka, policjant lub prokurator powinien przedstawić Ci prawa i obowiązki dziecka, a następnie wyjaśnić, jak możesz z nich korzystać (*art. 300 § 2 i 3 k.p.k.*).

Na dalszych etapach procesu sąd oraz osoby prowadzące postępowanie przygotowawcze będą informować Cię o działaniach, które wykonali albo planują przeprowadzić, o:

- podjętych decyzjach,
- ważnych terminach,
- nowych prawach lub obowiązkach.

Co, jeżeli nie rozumiem informacji, które przekazuje mi policjant, prokurator lub sędzia?

W tej sytuacji najważniejsza jest szczerłość. Jeżeli nie rozumiesz jakiejś informacji, bo została podana zbyt szybko albo ogólnikowo, poproś osobę, z którą rozmawiasz, aby powtórzyła wszystko w prostszy sposób. Policjant, prokurator lub sędzia mają obowiązek rozwiązać Twoje wątpliwości.

Bardzo możliwe, że w trakcie rozmowy otrzymasz na kartce standardową treść pouczenia o prawach i obowiązkach. Jeżeli coś jest dla Ciebie niejasne, poproś o wyjaśnienie. Podobnie zachowaj się, gdy otrzymasz treść pouczenia pocztą. Jeżeli nie rozumiesz pisma, zadzwoń do urzędu lub instytucji, która je wysłała i poproś o dodatkowe wyjaśnienia.

Pamiętaj, że zawsze możesz skorzystać też ze wsparcia pełnomocnika.

Czy ja także mogę pomóc dziecku zrozumieć jego sytuację?

Największą pomocą, jaką możesz dać dziecku, jest rozmowa. Nikt nie zna jego potrzeb lepiej niż rodzic, opiekun, z którym spędza dużo czasu lub wykwalifikowany reprezentant dziecka. Twoim zadaniem jest przekazać dziecku informacje od Policji, prokuratora czy sądu w sposób jasny, prosty i taki, który jest dostosowany do jego wieku. Dzięki Twojemu wsparciu dziecko lepiej zrozumie, co się będzie działo, kiedy, gdzie i w jaki sposób oraz jaką rolę ono samo będzie odgrywało w tych wydarzeniach.

4

Prawa i obowiązki przesłuchiwanego dziecka – zasady ogólne

Jakie obowiązki ma przesłuchiwane dziecko?

Dziecko, które doświadczyło krzywdy lub było świadkiem przestępstwa, jest dla organów ważnym źródłem informacji o tym, co się stało. W związku z tym ma pewne obowiązki, które pomagają organom wyjaśnić sprawę i ukarać sprawcę. Policjanci, prokuratorzy i sędziowie będą dbać o to, aby udział dziecka w procesie był dla niego jak najmniej uciążliwy – bez zbędnej presji i stresu. Pamiętaj jednak, że dziecko odgrywa istotną rolę w całej sprawie, dlatego ma również ważne obowiązki:

1. **obowiązek stawiennictwa na wezwanie organu (*art. 177 § 1 k.p.k.*),**
 - Jeżeli przesłuchanie dziecka jest konieczne, informację tę otrzymasz na piśmie. Dokument będzie zawierał wezwanie z datą, godziną i miejscem przesłuchania. Oznacza to, że jako opiekun masz obowiązek zapewnić, aby dziecko stawiało się na przesłuchanie. Jeżeli jednak dziecko nie może się na nim pojawić, na przykład z powodu choroby, poinformuj o tym fakcie właściwy organ. Dostarcz dokument, który potwierdzi tę okoliczność, na przykład zaświadczenie lekarskie. Pamiętaj, że dziecka – jako uczestnika szczególnie chronionego – nie można zmusić siłą do udziału w przesłuchaniu. Doprowadzenie dziecka na przesłuchanie przez Policję byłoby sprzeczne z jego dobrem.

- Wyjątkiem od zasady obowiązku stawienia się na wezwanie organu jest możliwość przesłuchania w miejscu pobytu (*art. 177 § 2 k.p.k.*). Więcej informacji na ten temat znajdziesz w tej części na stronie 86.
- Jeżeli dziecko zostanie wezwane na przesłuchanie, ma również obowiązek pozostawać do dyspozycji organu, który prowadzi czynności (*art. 285 § 1 k.p.k.*). Oznacza to, że nie może bez zezwolenia tego organu opuścić miejsca przesłuchania, dopóki czynności się nie zakończą.

2. obowiązek składania zeznań (*art. 177 § 1 k.p.k.*),

Dziecko powinno przekazać organom wszystkie informacje, o których wie, na temat okoliczności przestępstwa. W niektórych sytuacjach jednak ma prawo odmówić składania zeznań. Szczegółowe informacje na temat prawa do odmowy składania zeznań znajdziesz w tej części na stronie 85.

3. obowiązek zeznawania prawdy,

Dla sprawy liczy się tylko to, co jest prawdą. Rolą sądu jest ustalenie co się wydarzyło. Dlatego ważne jest, aby dziecko mówiło wyłącznie o tym, co naprawdę widziało lub słyszało. Nieprawdziwe informacje zwykle utrudniają pracę Policji, prokuratora i sądu, a w efekcie ustalenie i ukaranie sprawcy. Może być tak, że dziecko nie będzie znało odpowiedzi na pytanie lub pewnych okoliczności nie pamięta. Nie ma w tym nic złego i należy zgodnie z prawdą taką informację przekazać osobie przesłuchującej.

4. obowiązek poddania się oględzinom i badaniom (*art. 192 § 1 i 2 k.p.k.*),

Zazwyczaj to osoba, której dotyczą oględziny lub badania, decyduje, czy weźmie w nich udział. Są jednak dwa szczególne przypadki, w których zgoda nie jest potrzebna.

- Czasami, aby sprawca mógł zostać ukarany, trzeba sprawdzić stan zdrowia dziecka. Dotyczy to sytuacji, takich jak uszkodzenie ciała, wypadek, zgwałcenie czy wymuszenie czynności seksualnej. W takich przypadkach nie możesz sprzeciwić się przeprowadzeniu badań. Pamiętaj jednak, że

badania dziecka nie mogą być połączone z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w szpitalu.

- Jeżeli sąd uzna, że istnieją wątpliwości co do stanu psychicznego dziecka, jego rozwoju umysłowego lub zdolności do odtwarzania wspomnień, może zlecić udział biegłego lekarza w przesłuchaniu.

W pozostałych sytuacjach, gdy organ chce w celach dowodowych przeprowadzić oględziny ciała lub badanie lekarskie czy psychologiczne dziecka, masz prawo nie wyrazić na to zgody.

Jakie prawa ma przesłuchiwane dziecko?

Dziecko, które zeznaje jako pokrzywdzony, ma określone prawa. Są one przyznane po to, aby chronić jego interesy. Organy powinny jasno poinformować Cię, jakie prawa możesz realizować w imieniu dziecka. Dziecko również powinno otrzymać te informacje – w sposób zrozumiały i dostosowany do jego wieku oraz poziomu rozwoju. Uwzględniaj zdanie dziecka, gdy będziesz podejmować czynności, które dotyczą przesłuchania. Rozmawiaj z dzieckiem i wyjaśniaj mu wszystko w sposób prosty i zrozumiały. Dzięki temu poczuje się bardziej pewne i zaangażowane w cały proces. Najważniejsze prawa dziecka w tej sytuacji to:

1. prawo odmowy składania zeznań (*art. 182 k.p.k.*),

Jeżeli oskarżonym jest ktoś z najbliższej rodziny dziecka, nie musi ono wówczas składać zeznań. W praktyce oznacza to, że sędzia, który przesłuchuje dziecko, użyje na przykład takiego komunikatu: „Będziemy rozmawiać o twojej mamie, więc jeżeli nie chcesz, nie musisz o tym mówić”. Osoby najbliższe to rodzice, dziadkowie, pradiadkowie i rodzeństwo, a także macocha i ojczym. Zeznawanie przeciwko nim mogłoby być dla dziecka trudne, np. z obawy przed konfliktem w rodzinie. W takiej sytuacji dziecko nie musi opowiadać o tym, co się wydarzyło. Pamiętaj, że gdy dziecko odmówi składania zeznań, udowodnienie przestępstwa i ukaranie sprawcy może być znacznie trudniejsze. Jest to szczególnie ważne, gdy dziecko jest jedynym świadkiem zdarzenia.

2. prawo odmowy udzielenia odpowiedzi na poszczególne pytania (*art. 183 § 1 k.p.k.*),

Jeżeli odpowiedź na pytanie mogłaby narazić osobę najbliższą dla dziecka na odpowiedzialność za przestępstwo, dziecko ma prawo odmówić odpowiedzi na to konkretne pytanie. Nie musi przy tym tłumaczyć swojej decyzji. Sędzia, aby pomóc dziecku zrozumieć, co może zrobić w trakcie przesłuchania, ma obowiązek wyjaśnić mu to prawo w sposób prosty i dostosowany do jego wieku.

3. prawo do zwolnienia od złożenia zeznań lub odpowiedzi na pytanie (*art. 185 k.p.k.*),

Jeżeli dziecko z oskarżonym łączy szczególnie bliska więź, dziecko ma prawo wnioskować o zwolnienie od złożenia zeznań lub odpowiedzi na pytanie. Taka relacja opiera się na silnych uczuciach, jak przyjaźń, koleżeństwo czy długotrwała opieka. Dotyczy to nie tylko członków rodziny, ale również innych osób, które są dziecku bliskie. Aby skorzystać z tego prawa, złóż w imieniu dziecka wniosek i przedstaw dowody na istnienie bliskiej więzi dziecka z oskarżonym. To sąd oceni, czy więź rzeczywiście istnieje, i zdecyduje, czy zwolnić dziecko z całych zeznań, czy tylko z odpowiedzi na konkretne pytanie.

4. prawo do bycia przesłuchanym w miejscu pobytu (*art. 177 § 2 k.p.k.*),

Zazwyczaj dziecko musi pojawić się na przesłuchaniu w miejscu, które wskazuje organ. W wyjątkowych przypadkach przesłuchanie może odbyć się tam, gdzie przebywa dziecko. Taka sytuacja ma miejsce, gdy dziecko nie może dotrzeć na przesłuchanie z powodu poważnych przeszkód, takich jak niepełnosprawność, choroba, zły stan zdrowia lub inne okoliczności, których nie da się przezwyciężyć, na przykład powódź. Miejscem pobytu dziecka może być nie tylko dom, ale także szpital lub inne miejsce, w którym dziecko przebywa przez dłuższy czas. W takiej sytuacji to sędzia odwiedzi dziecko.

5. prawo do zwrotu kosztów podróży (*art. 618a–618d k.p.k.*),

- Jako świadek, w tym również jako pokrzywdzony, dziecko ma prawo do zwrotu kosztów podróży z miejsca zamieszkania do miejsca przesłuchania. Zwrot obejmuje rzeczywiste, uzasadnione koszty przejazdu, na przykład samochodem lub innym środkiem transportu. W niektórych sytuacjach możesz również wnioskować o zwrot kosztów noclegu i żywienia – jeżeli były konieczne.
- Osoba, która towarzyszy przesłuchiwanemu dziecku także może ubiegać się o zwrot kosztów podróży, noclegu i utrzymania, jeżeli obecność tej osoby była konieczna. Możesz również wnioskować o zwrot utraconego zarobku lub dochodu.
- Aby uzyskać zwrot kosztów, musisz złożyć wniosek. Możesz to zrobić ustnie do protokołu w trakcie przesłuchania albo pisemnie, w ciągu 3 dni od jego zakończenia. Jeżeli nie złożysz wniosku w tym terminie, nie zostanie on rozpatrzony. Wzór wniosku znajdziesz w sądzie lub na stronie internetowej sądu.

PRAWA I OBOWIĄZKI PRZESŁUCHIWANEGO DZIECKA

Dziecko ma obowiązek:

pojawić się na przesłuchaniu

złożyć zeznania

mówić tylko prawdę

poddać się oględzinom
lub badaniom

Dziecko ma prawo:

* ———
odmówić złożenia zeznań, gdy
oskarżonym jest osoba najbliższa

* ———
odmówić odpowiedzi na pytanie,
gdy może ona narazić świadka
lub osobę najbliższą na
odpowiedzialność za przestępstwo

* ———
wnioskować o zwolnienie od
złożenia zeznań lub odpowiedzi
na pytanie, gdy świadek pozostaje
w szczególnie bliskim stosunku
osobistym z oskarżonym

być przesłuchane w miejscu pobytu
(w wyjątkowych przypadkach)

5

Odszkodowanie i zadośćuczynienie

Co mogę zrobić, jeżeli dziecko poniosło szkodę materialną lub doznało krzywdy psychicznej bądź fizycznej przez działania sprawcy?

Jako osoba, która wykonuje prawa dziecka, możesz złożyć wniosek o naprawienie szkody wyrządzonej dziecku i wniosek o zadośćuczynienie za krzywdę dziecka (*art. 49a k.p.k.*). Wtedy, jeżeli sprawca zostanie skazany za przestępstwo, sąd będzie musiał orzec o obowiązku (*art. 46 § 1 k.k.*):

- naprawienia szkody – jeżeli dziecko poniosło straty majątkowe w wyniku przestępstwa,
- zadośćuczynienia za krzywdę – jeżeli przestępstwo wpłynęło negatywnie na zdrowie psychiczne lub fizyczne dziecka.

Obowiązek naprawienia szkody w całości albo w części, a w miarę możliwości także obowiązek zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zostanie nałożony na sprawcę także w przypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego (*art. 67 § 3 k.k.*).

Jeżeli trudno określić dokładną wysokość szkody lub zadośćuczynienia, sąd może zasądzić od sprawcy tzw. nawiązkę (*art. 46 § 2 k.k.*). Nawiązka pełni podobną rolę – rekompensuje straty dziecka lub jego krzywdę.

W jakiej formie muszę złożyć ten wniosek?

Wniosek możesz złożyć w formie pisemnej lub ustnej. Jeżeli składasz go ustnie, zostanie zapisany w protokole, na przykład podczas przesłuchania lub gdy sąd zapyta o dodatkowe wnioski w trakcie rozprawy. Jeżeli wybierzesz formę pisemną, wniosek musi spełniać wymagania pisma procesowego. Szczegółowe informacje o tych wymaganiach znajdziesz w części „Status pokrzywdzonego dziecka” na stronie 57.

Co muszę wskazać w treści wniosku?

W treści wniosku zawrzyj:

- prośbę, aby sąd orzekł obowiązek wobec sprawcy;
- informację o tym, na czyją rzecz sąd ma orzec obowiązek;
- jaki to ma być obowiązek – naprawienia szkody, zadośćuczynienia czy naprawienia szkody i zadośćuczynienia.

Jeżeli wiesz, jakiej kwoty się domagasz, możesz wpisać ją we wniosku. Aby ułatwić sądowi zrozumienie tej kwoty, warto dołączyć wyliczenia lub dokumenty, które pokażą, dlaczego uważasz, że właśnie taka suma jest właściwa. Pamiętaj, że nawet w sytuacji, gdy sąd nie zasądzi całej wskazywanej przez Ciebie kwoty w wyroku, możesz skorzystać z drogi postępowania cywilnego i pozwać sprawcę o zapłatę odszkodowania lub zadośćuczynienia.

Do kiedy mogę złożyć wniosek?

Wniosek możesz złożyć od początku postępowania przygotowawczego aż do chwili, gdy sąd zakończy zbierać dowody i zapyta, czy masz jeszcze jakieś wnioski (art. 49a k.p.k.). To ostatni moment, żeby zgłosić swoją prośbę.

Pamiętaj, że jeżeli nie złożysz wniosku w terminie, sąd nie będzie musiał rozpatrzyć Twojego wniosku.

ODSZKODOWANIE I ZADOŚĆUCZYNIENIE

Odszkodowanie

Jeżeli w wyniku przestępstwa dziecko poniosło straty materialne, możesz złożyć wniosek o naprawienie szkody. Dotyczy to na przykład sytuacji takich jak kradzież telefonu, zniszczenie ubrania czy wydatki na leczenie.

Zadośćuczynienie

Jeżeli przestępstwo miało negatywny wpływ na zdrowie psychiczne lub fizyczne dziecka, możesz wnioskować o zadośćuczynienie. Może to dotyczyć sytuacji, w których dziecko doświadczyło traumy, cierpiało z powodu długotrwałego bólu lub innych trudnych konsekwencji.

W jaki sposób złożyć wniosek?

Pisemnie

Wniosek pisemny musi spełniać wymogi pisma procesowego.

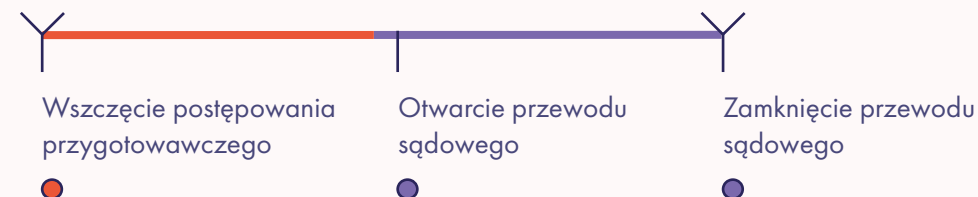

Ustnie

Wniosek ustny składasz do protokołu w trakcie postępowania.

Kiedy?

Wniosek możesz złożyć od wszczęcia postępowania przygotowawczego do momentu zamknięcia przewodu sądowego.

6

Szczególny ochronny tryb przesłuchania dziecka

Dlaczego dziecko będzie przesłuchiwane?

Dziecko, które zostało pokrzywdzone przestępstwem, najlepiej wie, co się wydarzyło. Czasami to ono jako jedyne zna szczegóły zdarzenia i może dostarczyć kluczowych informacji, takich jak opis sprawcy. Dlatego w pewnych sytuacjach przesłuchanie dziecka jest szczególnie ważne, aby w ogóle mogło dojść do zakończenia sprawy.

Kiedy dziecko może być przesłuchiwane w trybie ochronnym?

Dziecko, które w chwili przesłuchania nie ukończyło 15 lat, może być przesłuchiwane w trybie ochronnym, jeżeli:

- jest pokrzywdzone przestępstwem z użyciem przemocy, groźby bezprawnej, przestępstwem przeciwko jego wolności, seksualności lub relacjom rodzinnym (*art. 185a § 1 i 2 k.p.k.*), lub
- jest świadkiem takiego przestępstwa (*art. 185b § 1 k.p.k.*).

Tryb ochronny oznacza, że:

- dziecko jest przesłuchiwane w przyjaznym pomieszczeniu (tzw. przyjaznym pokoju przesłuchań);
- przesłuchanie prowadzi sędzia bez togi, w obecności psychologa;
- przesłuchanie ma miejsce tylko wtedy, gdy jest niezbędne do rozwiązania sprawy.

Dodatkowo, dziecko, które nie ukończyło 15 lat, powinno być przesłuchane jak najszybciej – nie później niż w ciągu 14 dni od wpłynięcia wniosku o przesłuchanie (*art. 185a § 2 k.p.k.*).

Im szybciej dziecko zostanie przesłuchane, tym mniejsze ryzyko, że będzie musiało ponownie przeżywać trudne emocje. Weź jednak pod uwagę, że termin 14 dni na przesłuchanie dziecka od chwili wpłynięcia wniosku to tzw. termin instrukcyjny. Oznacza to, że sąd powinien go dotrzymać, ale nie zawsze jest to możliwe.

Gdy istnieje obawa, że przesłuchanie w zwykłych warunkach mogłoby negatywnie wpłynąć na psychikę dziecka, tryb ochronny przesłuchania może dotyczyć również dzieci w wieku od 15 do 18 lat, które są pokrzywdzone przestępstwem (*art. 185a § 4 k.p.k.*). Taką decyzję podejmuje organ, który prowadzi sprawę na podstawie okoliczności konkretnej sytuacji i opinii biegłego psychologa.

Ponadto dziecko, które w chwili przesłuchania ma ukończone 15 lat i było świadkiem przestępstwa może być również przesłuchane na odległość, czyli z wykorzystaniem wideokonferencji. Dzieje się tak wtedy, gdy zachodzi obawa, że obecność oskarżonego mogłaby onieśmielać dziecko lub negatywnie wpływać na jego psychikę (*art. 185b § 2 k.p.k.*).

Ochronny tryb przesłuchania stosuje się również do świadków o szczególnych potrzebach, czyli osób, u których występują zaburzenia psychiczne, rozwojowe, zakłócenia zdolności postrzegania lub odtwarzania postrzeżeń. Dzieje się tak, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wpłynąć negatywnie na stan psychiczny świadka lub byłoby znacznie utrudnione (*art. 185e § 1 k.p.k.*).

Czy dziecko można przesłuchiwać wielokrotnie?

Zasadą jest, że dziecko uczestniczy w przesłuchaniu tylko raz. Od tej reguły są jednak dwa wyjątki:

1. **nowe istotne okoliczności** – jeżeli w sprawie pojawiają się nowe fakty, które nie były znane wcześniej, a wyjaśnienie ich wymaga ponownego przesłuchania dziecka;
2. **brak obrońcy podczas pierwszego przesłuchania** – jeżeli dziecko było przesłuchiwane na wczesnym etapie sprawy, a podejrzany (oskarżony)

nie miał wówczas obrońcy (adwokata lub radcy prawnego). Jeżeli sąd uwzględni wniosek dowodowy w tym przedmiocie, dziecko może zostać przesłuchane jeszcze raz (*art. 185a § 1 k.p.k. i art. 185b § 1 k.p.k.*).

W obu przypadkach ponowne przesłuchanie odbywa się w specjalnym pokoju przesłuchań. Udział w nim biorą sędzia, psycholog, a także opiekun, czyli Ty, o ile sędzia uzna, że Twoja obecność może ograniczać swobodę wypowiedzi dziecka.

Jak przebiega przesłuchanie dziecka?

Sąd przed przesłuchaniem poinformuje Cię o miejscu i czasie przesłuchania. W wezwaniu powinna znaleźć się także informacja o tym, że dziecko może obejrzeć pokój przesłuchań jeszcze przed przesłuchaniem. Przyjazny pokój przesłuchań może udostępnić osoba, która ma do tego upoważnienie. Jej dane kontaktowe powinny znajdować się w zawiadomieniu. Jeżeli ich tam jednak nie ma, skontaktuj się z sądem, który wysłał Ci wezwanie i wyjaśnij tę kwestię. Samo przesłuchanie możemy podzielić na kilka etapów:

1. **Rozpoczęcie i wprowadzenie** – biegły psycholog na początku zapyta Cię o stan psychiczny i fizyczny dziecka w dniu przesłuchania. Następnie psycholog przedstawia się dziecku, wyjaśnia, dlaczego znajduje się w pokoju przesłuchań i prosi, by dziecko opowiedziało coś o sobie. Aby stworzyć przyjazną atmosferę, psycholog może zapytać na przykład o to, czym dziecko zajmowało się poprzedniego dnia lub jakie ma zainteresowania. Dzięki temu dziecko poczuje się swobodniej. Psycholog może również przeprowadzić z dzieckiem ćwiczenia relaksacyjne lub wykonać z nim zadania, które mają skupić jego uwagę i pobudzić pamięć. Po rozmowie z dzieckiem, psycholog przekazuje informacje sędziemu. Sędzia w tym momencie podejmuje również decyzję, co do Twojej obecności podczas przesłuchania. Jeżeli sędzia uzna, że Twój udział może zakłócić swobodę wypowiedzi dziecka, poinformuje Cię o tym, ile może potrwać przesłuchanie i gdzie możesz poczekać. O tym, gdzie będziesz czekać, sędzia powiadomi również dziecko.
2. **Wyjaśnienie zasad** – sędzia, samodzielnie albo z pomocą psychologa, na początku przesłuchania tłumaczy dziecku w prosty sposób, jak opowiadać o zdarzeniu i jak odpowiadać na pytania. Zachęca też dziecko,

aby mówiło, jeżeli czegoś nie wie, nie pamięta, nie jest pewne lub czegoś nie rozumie. Informuje dziecko o tym, że może sprostować i uzupełnić każdą swoją wypowiedź lub zasygnalizować, że coś źle zrozumiało. Na tym etapie sędzia wyjaśnia również, dlaczego ważne jest, aby dziecko mówiło prawdę o zdarzeniach. Sędzia opisuje dziecku kim są osoby obecne przy przesłuchaniu, a także informuje dziecko, że przesłuchanie jest nagrywane i tłumaczy, kto będzie mógł zapoznać się z nagraniem.

3. **Rozmowa o zdarzeniu** – najczęściej najpierw dziecko opowiada o tym, co pamięta w formie swobodnej narracji, której sędzia nie przerywa. Następnie sędzia zadaje szczegółowe pytania, wyjaśnia wątpliwości lub kwestie, które dziecko pominęło. Pytania powinny być jasne, proste i odpowiednie do wieku dziecka. Sędzia unika pytań złożonych, pytań, które sugerują odpowiedź, a także zadawania więcej niż jednego pytania jednocześnie. W zadawaniu pytań sędziego może wspierać biegły psycholog. Pytania, które będą chciały zadać osoby obecne w tzw. pokoju technicznym (obrońca, prokurator, pełnomocnik) zostaną przekazane sędziemu, aby zadał je dziecku. Przez całe przesłuchanie dziecko będzie miało kontakt wyłącznie z sędzią i psychologiem.
4. **Czynności końcowe** – na koniec dziecko może dodać informacje, które przypomniało sobie w trakcie rozmowy. To też moment na to, aby dziecko zwróciło szczególną uwagę na konkretne kwestie lub sprostowało swoje wypowiedzi. Sędzia podziękuje dziecku za wysiłek i za to, że podzieliło się swoimi wspomnieniami. Aby zakończyć spotkanie w pozytywnej atmosferze i rozluźnić napięcie, które towarzyszy dziecku podczas przesłuchania, sędzia wraz z biegłym psychologiem rozmawiają z dzieckiem na ogólne tematy. Ponownie pytają o jego zainteresowania czy plany na resztę dnia. Gdy przesłuchanie się zakończy, otrzymasz taką informację.
5. **Badanie psychologiczne** – psycholog ustali z Tobą czas i miejsce badania dziecka. Badanie może odbyć się w dniu przesłuchania lub w innym ustalonym wspólnie terminie.

Czy dziecko może poprosić o przerwę w przesłuchaniu?

Tak. Dziecko może w każdej chwili poprosić o przerwę w przesłuchaniu. Sędzia i psycholog przez cały czas uważnie obserwują reakcje dziecka, aby upewnić się, że przesłuchanie przebiega w dobrej atmosferze.

Dodatkowo, w pokoju przesłuchań powinna być dostępna woda oraz chusteczki higieniczne. W razie konieczności dziecko może skorzystać z toalety. Najważniejsze jest to, aby dziecko czuło się podczas przesłuchania komfortowo i mogło swobodnie zgłaszać swoje potrzeby.

Czy ktoś oprócz sędziego może zadawać pytania dziecku?

Tak. Podczas przesłuchania pytania dziecku mogą zadawać także prokurator, pełnomocnik pokrzywdzonego oraz obrońca oskarżonego (*art. 185a § 2 k.p.k.*). Znajdują się oni jednak w tzw. pokoju technicznym, a więc dziecko ich nie widzi i nie słyszy. Ich pytania trafiają do sędziego. Najczęściej dzieje się to poprzez słuchawki, których używa sędzia. Listę pytań może przekazać sędziemu także protokolant. Osoby w pokoju technicznym mogą słuchać przesłuchania i obserwować zachowanie dziecka.

Czy przesłuchanie jest nagrywane?

Tak. Całe przesłuchanie dziecka jest nagrywane – obraz i dźwięk (*art. 147 § 2a k.p.k.*). Poza protokołem z przesłuchania, nagranie to kolejny materiał, który utrwala rozmowę. Zostanie ono odtworzone podczas rozprawy (*art. 185a § 3 k.p.k.*), a protokół odczytany. Dzięki temu dziecko nie będzie musiało brać udziału w procesie sądowym.

Pokój przesłuchań

Czy w trybie ochronnym dziecko jest przesłuchiwane na sali rozpraw?

Nie. Dziecko nie powinno zeznawać na sali rozpraw. Przesłuchanie ma miejsce w specjalnie przygotowanym pokoju przesłuchań, które dziecko może obejrzeć przed przesłuchaniem.

Jak wygląda pokój przesłuchań dziecka?

Dziecko jest przesłuchiwane w specjalnym pomieszczeniu, które nazywamy niebieskim pokojem lub przyjaznym pokojem przesłuchań. Taki pokój może znajdować się w sądzie lub innym miejscu (np. w siedzibie prokuratury, Policji, instytucji państwowej, samorządowej albo podmiotu, do którego zadań należy pomoc małoletnim lub pokrzywdzonym). Został zaprojektowany po to, aby zapewnić dziecku poczucie bezpieczeństwa i komfortu podczas przesłuchania. Niebieski pokój musi spełniać specjalne wymagania – na przykład mieć zainstalowany sprzęt do nagrywania. Najczęściej składa się z dwóch pomieszczeń:

1. **Pokój przesłuchań** – znajduje się w nim dziecko, sędzia, psycholog, a jeżeli to konieczne, także tłumacz. Mogą przebywać tam również przedstawiciel ustawowy dziecka, opiekun lub inna osoba wskazana przez dziecko, o ile sędzia nie uzna, że ich obecność może ograniczać swobodę wypowiedzi dziecka.
2. **Pokój techniczny** – najczęściej mieści się za lustrem weneckim, przez które prokurator, obrońca, pełnomocnik pokrzywdzonego i protokolant mogą obserwować przesłuchanie. Osoby te nie są jednak widoczne i słyszalne dla osób, które przebywają w pokoju przesłuchań, w tym także dla dziecka. Takie rozwiązanie pomaga ograniczyć stres dziecka i zapewnia, że może ono wypowiadać się swobodnie, bez obawy o obecność innych osób.

PRZESŁUCHANIE DZIECKA

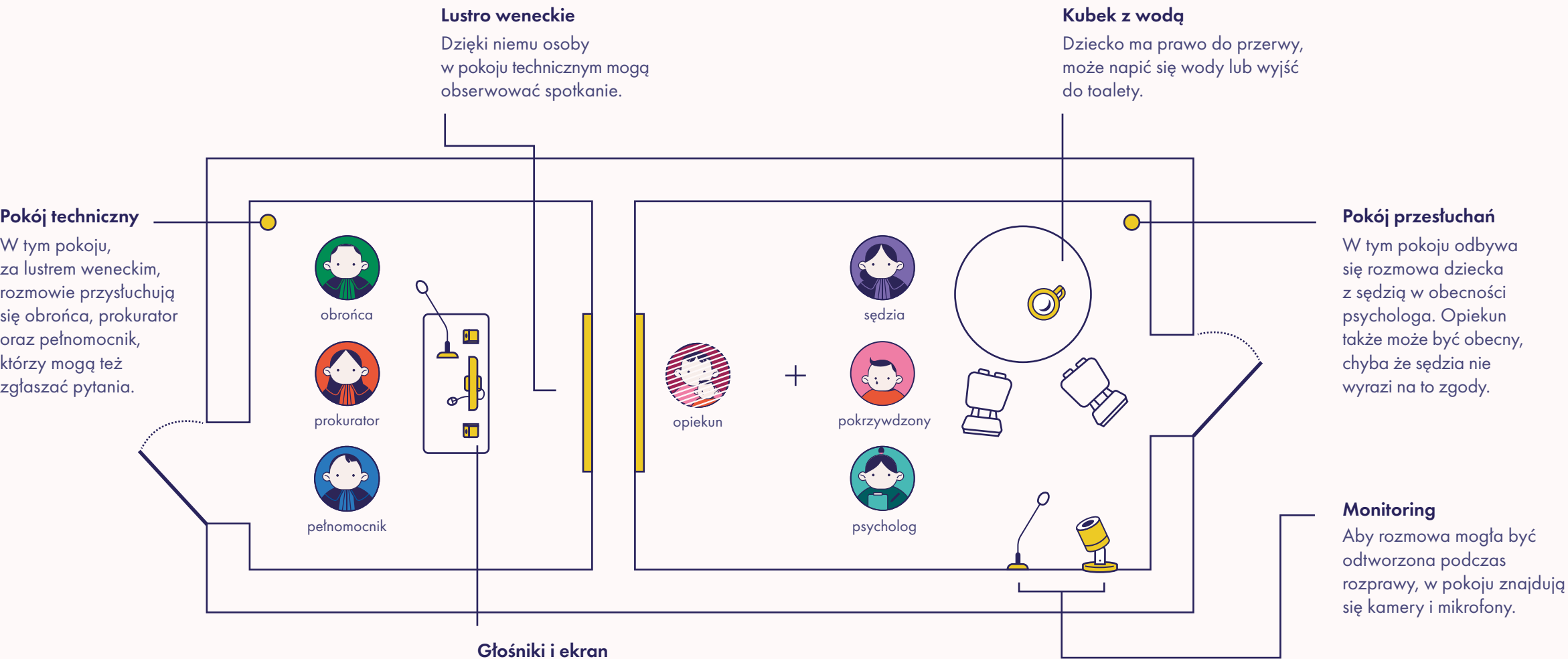
- 1

Sędzia i psycholog tłumaczą dziecku dlaczego zostało zaproszone do pokoju przesłuchań i jak będzie przebiegać rozmowa.
- 2

Trwa swobodna rozmowa wstępna. Psycholog czuwa nad dobrym samopoczuciem dziecka.
- 3

Sędzia rozpoczyna i prowadzi rozmowę na temat zdarzenia, zadaje pytania.
- 4

Sędzia dziękuje dziecku za rozmowę.

Osoby, które biorą udział w przesłuchaniu dziecka

Kto bierze udział w przesłuchaniu dziecka w trybie ochronnym?

Podczas przesłuchania dziecka w trybie ochronnym obecni są:

1. **Sędzia i biegły psycholog** – przesłuchanie zazwyczaj prowadzi jeden sędzia zawodowy wraz z psychologiem (*art. 185a § 2 k.p.k.*). W wyjątkowych przypadkach sąd może występować w składzie trzech sędziów (*art. 30 § 1 k.p.k.*). Dziecko ma prawo wskazać jakiej płci ma być uczestniczący w przesłuchaniu psycholog, a jego wybór powinien być uwzględniony, chyba że utrudni to postępowanie (*art. 185a § 5 k.p.k.*). Osoby te przebywają razem z dzieckiem w jednym pomieszczeniu.
2. **Protokolant** – spisuje zeznania dziecka w formie protokołu. Protokolant przebywa w pokoju technicznym.
3. **Prokurator, obrońca i pełnomocnik pokrzywdzonego** – mogą uczestniczyć w przesłuchaniu i zgłaszać pytania do dziecka, ale zadaje je sędzia lub biegły psycholog. Prokurator, obrońca i pełnomocnik pokrzywdzonego przebywają w pokoju technicznym.
4. **Tłumacz języka obcego lub tłumacz polskiego języka migowego (PJM)** – jeżeli wypowiedzi dziecka będą wymagały przetłumaczenia. Tłumacz przebywa razem z dzieckiem w jednym pomieszczeniu.
5. **Biegły z zakresu komunikacji wspomagającej i alternatywnej** – jeżeli do komunikacji z dzieckiem potrzebne są szczególne narzędzia. Osoba ta przebywa razem z dzieckiem w jednym pomieszczeniu.

Czy mogę wziąć udział w przesłuchaniu dziecka?

Tak. Jako rodzic lub opiekun możesz wziąć udział w przesłuchaniu dziecka. Dziecko może także samo wskazać osobę, z którą chce być w trakcie przesłuchania – musi to być jednak osoba pełnoletnia (*art. 185a § 2 k.p.k.*). Twoja obecność nie jest obowiązkowa. Warunkiem Twojego udziału w przesłuchaniu jest stwierdzenie przez sędziego, że Twoja obecność nie wpłynie negatywnie na swobodę wypowiedzi dziecka (*art. 185a § 2 k.p.k.*). W innym wypadku nie otrzymasz zgody na to, aby wziąć udział w przesłuchaniu. Sąd wskaże Ci miejsce, w którym możesz poczekać. Otrzymasz informację, gdy przesłuchanie się zakończy.

Pamiętaj, że jako przedstawiciel dziecka masz prawo tylko do obecności podczas przesłuchania. Nie możesz zadawać pytań i składać oświadczeń, a także wypowiadać się za dziecko lub wpływać w jakikolwiek sposób na treść jego wypowiedzi.

Wskazówki dla rodziców, opiekunów i reprezentantów dzieci pokrzywdzonych przestępstwem

- Jeżeli sprawa, która dotyczy przestępstwa wobec dziecka nie została jeszcze zgłoszona, możesz samodzielnie zawiadomić o tym organy ścigania (*art. 304 § 1 k.p.k.*).

Masz dwie możliwości:

1. **Zawiadomienie osobiste** – możesz udać się na Policję lub do prokuratury i złożyć zeznania, które zostaną zapisane w protokole.
 2. **Zawiadomienie pisemne** – możesz wysłać zawiadomienie na piśmie. W takiej sytuacji organy będą musiały przesłuchać Cię, aby wyjaśnić informacje, które zawrzesz w zawiadomieniu.
- Gdy dowiesz się, że dziecko jest ofiarą przestępstwa, może wywołać to w Tobie wielkie emocje, takie jak szok, złość czy bezradność. To naturalna reakcja w takiej sytuacji. Pozwól sobie przeżyć te emocje i spróbować je zrozumieć. Jeżeli czujesz, że potrzebujesz wsparcia, zwróć się o pomoc do psychologa. Adresy miejsc, które oferują wsparcie psychologiczne, znajdziesz w lokalnych ośrodkach pomocy społecznej. Nie bój się prosić o pomoc – to krok, który może wesprzeć zarówno Ciebie, jak i Twoje dziecko.

- Dziecko, które zostało pokrzywdzone, może odczuwać wiele trudnych emocji, takich jak smutek, lęk czy zmartwienie. Nie zawsze będzie w stanie poradzić sobie z nimi samo. Jeżeli widzisz, że dziecko jest przygnębione lub zmartwione, spróbuj zachęcić je do rozmowy. Możesz zapytać, co je martwi lub po prostu wysłuchać, gdy zechce się podzielić swoimi uczuciami. Zapewnij o swoim wsparciu. Pamiętaj jednak, aby nie wywierać presji – rozmowa powinna odbywać się w spokojnej atmosferze, kiedy dziecko samo będzie na nią gotowe. Każde słowo, które wypowiada dziecko, traktuj poważnie. Twoje wsparcie i cierpliwość mogą pomóc mu poczuć się bezpiecznie.
- Zapewnij dziecko, że w trakcie przesłuchania może zawsze poprosić o pomoc. Wyjaśnij, że jeżeli nie zrozumie pytania lub nie będzie znało odpowiedzi, może to powiedzieć bez obaw – nie spotkają go z tego powodu żadne konsekwencje. Taka rozmowa pomoże dziecku zrozumieć sytuację i poczuć się pewniej.
- Nigdy nie mów dziecku, co ma powiedzieć podczas przesłuchania ani nie ucz go, jak mają brzmieć jego zeznania. Ważne, żeby dziecko mówiło to, co naprawdę pamięta, bez żadnych sugestii z Twojej strony. Dzięki temu jego słowa będą szczere i wiarygodne.
- Nie zmieniaj drastycznie codziennego planu dziecka przed przesłuchaniem. Ważne, aby jego dzień wyglądał możliwie zwyczajnie. Staraj się unikać nadmiernej ochrony, ponieważ może to sprawić, że dziecko poczuje się jeszcze bardziej zagrożone i zestresowane. Zachowaj spokój i wspieraj dziecko w naturalny sposób.
- Wszystkie informacje, które mogą wpłynąć na sposób przeprowadzenia przesłuchania, przekaz organowi prowadzącemu sprawę. Najlepiej zrób to na piśmie. Informacje te mogą dotyczyć na przykład stanu zdrowia lub kondycji psychicznej dziecka. Jeżeli przekazujesz takie dane, postaraj się dołączyć zaświadczenie od lekarza, które je potwierdzi. Dzięki temu organy będą mogły lepiej dostosować sposób przesłuchania do potrzeb dziecka. Informacje te przekaz również biegłemu psychologowi przed rozpoczęciem przesłuchania.

- Po zakończeniu przesłuchania postaraj się zaplanować coś, co sprawi dziecku przyjemność i pozwoli mu się zrelaksować, na przykład wspólny spacer, ulubiony posiłek lub czas na zabawę. Nie wypytuj go nadmiernie o to, co mówiło i jak dokładnie wyglądało przesłuchanie. Jeżeli poczuje taką potrzebę, samo to zakomunikuje. Pamiętaj również, aby nie obiecywać dziecku nagrody ani prezentu za to, że złożyło zeznania. Dziecko powinno rozumieć, że przesłuchanie to część procesu, a nie coś, za co oczekuje się wynagrodzenia.

Autorki oraz autorzy

Biogramy

PROF. ZW. DR HAB. PAWEŁ WILIŃSKI

prawnik, wykładowca akademicki, kierownik Zakładu Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, sędzia Izby Karnej Sądu Najwyższego, sędzia ad hoc Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (w latach 2010-2012 oraz 2015-2016).

DR HAB. LUCYNA TALEJKO-KWIATKOWSKA, PROF. UAP

projektantka graficzna, ilustratorka, wykładowczyni akademicka, współprowadząca Pracownię Grafiki Informacyjnej Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu.

JOANNA GRYGIEL-ZASADA

prawniczka, koordynatorka projektu edukacyjno-społecznego "Wojtek, Mania i Przesłuchanie", adwokatka, asystentka naukowa w Poznańskim Centrum Praw Człowieka Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk.

KATARZYNA BOGUCA-OTTO

pedagożka, psychoterapeutka w trakcie certyfikacji, realizatorka i koordynatorka licznych projektów edukacyjnych i społecznych w środowisku lokalnym dla dzieci, młodzieży i młodych rodziców.

ZOFIA BRANICKA

doktorantka w Zakładzie Postępowania Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prawniczka w Zespole ds. Wykonywania Kar w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

MONIKA MATULEWICZ

nauczycielka mianowana wychowania przedszkolnego z 10 letnim stażem pracy z dziećmi, absolwentka studiów pedagogicznych na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

KINGA KRĘŻEL

adwokat, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

PAULINA KRYNICKA

projektantka graficzna i ilustratorka, absolwentka studiów pedagogicznych na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz projektowania graficznego na Uniwersytecie Artystycznym im. Magdaleny Abakanowicz, w projekcie odpowiedzialna za ilustracje i infografiki.

DR KAMIL ŁAKOMY

doktor nauk prawnych, adwokat, kierownik projektu finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki realizowanego w Zakładzie Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prowadzi kancelarię prawną.

ALICJA MAZUREK

pedagog specjalny, logopeda kliniczny, nauczycielka mianowana wychowania przedszkolnego, absolwentka Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; pracuje w przedszkolu z oddziałami integracyjnymi wspierając i edukując dzieci z niepełnosprawnościami.

ANNA NOWOTNY

prawniczka, adwokatka, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w pracy zawodowej zajmuje się głównie zagadnieniami z pogranicza prawa cywilnego i prawa karnego.

KAROLINA RADOMYSKA

radca prawny, absolwentka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w projekcie odpowiedzialna za część merytoryczną, interesuje się psychologią i jej zastosowaniem w prawie karnym.

ALEKSANDRA VRONTOS

nauczycielka w berlińskiej szkole podstawowej, była stypendystka Fundacji Konrada Adenauera w Niemczech, absolwentka studiów pedagogicznych na University of Applied Sciences w Poczdamie oraz Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, członkini zespołu pedagogicznego w projekcie.

Autorki oraz autorzy

ZESPÓŁ PRAWNICZY:

Joanna Grygiel-Zasada, INP PAN (koordynacja projektu)

Zofia Branicka, WPiA UAM

dr Kamil Łakomy, WPiA UAM

Kinga Krężel

Anna Nowotny

Karolina Radomska

ZESPÓŁ PEDAGOGICZNY:

Katarzyna Bogucka-Otto

Monika Matulewicz

Aleksandra Hryniewicz

Alicja Mazurek

NADZÓR:

prof. zw. dr hab. Paweł Wiliński, WPiA UAM

dr hab. Lucyna Talejko-Kwiatkowska, prof. UAP, WGiKW UAP

WSPARCIE LITERACKIE:

dr Małgorzata Swędrowska

KONSULTACJE:

Fundacja Dziecko w Centrum

Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka w Poznaniu

„WOJTEK, MANIA I PRZESŁUCHANIE”

Projekt książki dla dzieci i poradnika dla dorosłych

Praca dyplomowa zrealizowana w Pracowni Grafiki Informacyjnej UAP

PROJEKT GRAFICZNY/ILUSTRACJE

Paulina Krynicka

SKŁAD/PRZYGOTOWANIE DO DRUKU

Paulina Krynicka

Dąbrówka Szopa

Warszawa 2025

**„Przesłuchanie” – co to właściwie znaczy?
Kiedy Wojtek pierwszy raz słyszy to słowo, w jego
głowie natychmiast pojawia się mnóstwo Strachów.
Co zrobić, aby zniknęły bez śladu?**

„Wojtek, Mania i przesłuchanie” to bajka terapeutyczna stworzona z myślą o dzieciach, które przygotowują się do udziału w przesłuchaniu. Historia Wojtka, który po kolei pokonuje wszystkie związane z tym wydarzeniem Strachy uspokaja, napawa optymizmem i buduje w małych czytelnikach kompetencje potrzebne do poradzenia sobie w trudnej sytuacji. Opracowanie zawiera także poradnik prawny dla opiekunów przesłuchiowanych dzieci wzbogacony o wyjaśniające treść infografiki.

Projekt jest wynikiem pracy zespołu prawników, pedagogów i grafików prowadzonej pod nadzorem prof. Pawła Wilińskiego z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza oraz prof. Lucyny Talejko-Kwiatkowskiej z Uniwersytetu Artystycznego im. M. Abakanowicz w Poznaniu.

Ministerstwo
Sprawiedliwości